

LUC

CULTURA I IDEES

882/3

Abril - Setembre 2013

5€

**ESGLÉSIA I PAÍS
CONNECTIVAT**

**ENTREVISTA
FERRAN GARCIA
SEVILLA**

**DOSSIER
QUÈ PASSA A
CATALUNYA?**

**PATRIMONI
NAUFRAGI O
VICTÒRIA**

**MOVIMENTS SOCIALS
UNA OBRA CULTURAL
PER UNA MAJORIA
SOCIAL**

**ESPAI DE CULTURA
EL QUADERN GRIS**

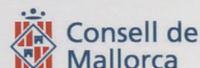
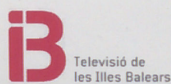
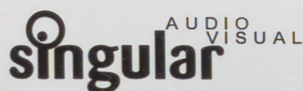
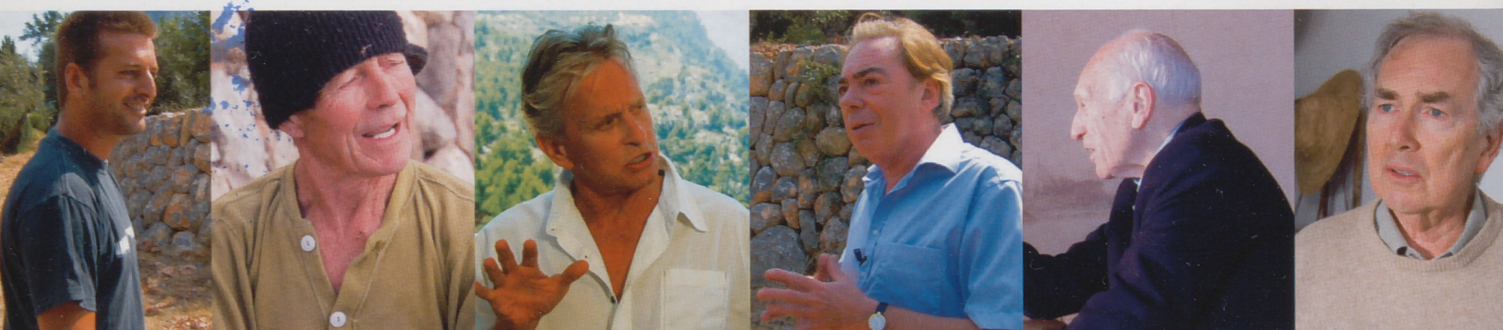
Una coproducció
d'IRU i SINGULAR AUDIOVISUAL

Guió i direcció
ANTONI MIR

L'OBRA D'UN GEGANT

La serra de Tramuntana i Mallorca

DVD
JA ÉS A LA VENDA
A XOCOLAT CENTRE
PER 15€

Aquest número 882/883 de la revista Lluç ha estat publicat gràcies a la col·laboració desinteressada de totes les persones que hi participen, director, articulistes, consell de redacció, dissenyadora i correctora lingüística. A tots ells, moltes gràcies. A més, hi han col·laborat mitjançant el sistema de crowdfunding:

Coeditors empresa/institució:
Arxiu de Lluç / Biblioteca de Lluç
Missioners dels Sagrats Cors

Coeditors benefactors:
Francesca Armengol Coll
Damià Pons i Pons

Coeditors col·laboradors:
Joan Barceló i Coll
Bernat Garau Mateu
Mateu Morro Marcé
Ticià Riera Sala
Vicenç M. Rosselló Verger

Si voleu col·laborar-hi per tal que sigui possible el proper número de *Lluç*, adreçau-vos a info@lucusespais.com

Edició
Lucus, SL

Director
Pere Fullana

Consell redacció
Josep Amengual
Pep Barceló
Nicolau Dolç
Rafel Durán
Martí Martorell
Maria Muntaner
Pere Muñoz
Damià Pons
Pere Antoni Pons
Pere Joan Pons
Andreu Ramis
Maribel Ripoll
Vicenç Rosselló Verger
Gabriel Seguí Trobat
Margalida Tur

Correcció lingüística
Caterina Canyelles

Disseny i maquetació
Júlia Dot

Fotografia portada
Quatre barres - Grau - Garriga

Redacció, administració i publicitat
Lucus, SL
Plaça dels Peregrins, 20
07340 Lluç - Escorca
Illes Balears
info@lucusespais.com

Impressió
Taller gràfic Ramon

ISSN: 0211-092X

Dipòsit legal
PM 276-1958

Els articles publicats a *Lluç* expressen solament l'opinió dels autors

SUMARI

5. ESSLÉSIA I PAÍS

Connectivitat
Tomeu Estelrich

Escola de Formació
Josep Amengual i Batle

10. ENTREVISTA

Ferran Garcia Sevilla
Pere Antoni Pons

18. PATRIMONI

Societats Mutuals
Catalina Martorell

Naufregi o victòria
Manel Garcia

22. DOSSIER QUÈ PASSA A CATALUNYA?

Intentant entendre la dinàmica parlamentària a Catalunya en ple debat independentista
Eulàlia Reguant

Catalunya se suma a la protesta
Jordi Armadans

Periodisme, independència i independentisme. Una visió personal
Vicent Partal

La generació, ara sí, de la llibertat? Conversa amb Marina Llansana, Joan Safont i Roger Palà
Antoni Trobat

36. MOVIMENTS SOCIALS

Una Obra Cultural per una majoria social
Tomeu Martí

Obra Cultural Balear: 50 anys fent país
Jaume Mateu

44. ESPAI DE CULTURA

El Quadern gris: l'edició definitiva
Pere Antoni Pons

Entrevista a José Juan Guijarro
Martí Martorell

Una imatge, una història
Bernat Sureda

56. MOSTRADOR

Una societat on l'anomenada majoria silenciosa té, per aquells que ens governen, més importància que més de cent mil persones que participen activament, es manifesten, opinen i viuen amb caràcter crític el moment present, és una societat on la vertadera democràcia —aquella que va més enllà del legítim dret de vot— té deficiències gravíssimes. Potser, però, els desperfectes reals són en els nostres dirigents. Sigui com sigui, els segons són reflex de la primera. I això no vol dir que tinguem els polítics que ens mereixem; simplement vol dir que la política és un mirall més de la societat.

Per això cal treballar per tenir una societat més formada, més crítica, més participativa, més conscient que el futur està a les seves mans, d'on sorgeixi una classe política millor amb independència del partit on militin, on existeixi una cohesió majoritària en les qüestions bàsiques. Mentre es qüestiona profundament els efectes malaltissos de la globalització hem vist la necessitat de reforçar els valors i les identitats locals. En el nostre cas específic la llengua, l'educació, el teixit

empresariat local i el patrimoni estan amenaçats o marginats, com no mai no hi havien estat.

Mai com ara havíem notat a faltar tant el diàleg i el sentit comú. Cap institució pública no s'havia atrevit a trencar el consens en temes tan diversos com l'educació, la llengua, l'economia o, fins i tot, el sistema parlamentari. Els ciutadans ens mereixem que el nostre Govern consensuï, s'obri al diàleg, no contribueixi a la fractura social i no actuï amb demagogia amb els temes bàsics de país. Precisam seny, sentit comú, sentiment de pertinença i estima pel que hem estat i som. No podem arribar a la conclusió a la que alguns ja han arribat, que qui governa els seria igual comandar aquí que a qualsevol altre indret sense que ningú no els recordi les singularitats dels territoris, de la gent i dels interessos legítims i plurals de la societat illenca.

Probablement hem de fer veure als nostres governants que el centre de decisió hauria de ser aquí i no a 549 quilòmetres a l'oest. Probablement durant tota la democràcia hem tengut presidents amb no gaire orgull de ser presidents de les Illes Balears, entenem per orgull l'autoestima, les ganes de lluitar davant qui sigui pel que és just i, fins i tot, una certa arrogància quan van a Madrid. Uns presidents que no anassin a la capital de l'Estat a fer punts, que hi anassin a fer valer el territori que governen. La circumstància actual és exigent per a tothom i tots hem de fer un esforç permanent de solidaritat i de creativitat. Ens sentim solidaris i orgullosos de les nostres entitats socials que, com Càritas o Creu Roja, han esdevingut referent de solidaritat i de compromís. I també ens sentim lligats a tots els col·lectius compromesos en la tasca de construir un futur alternatiu al que pretenen imposar els mercats a través dels seus corresponsals polítics.

Lamentablement, vivim uns moments difícils pel país, però comptam amb una societat amb capacitat de dir, d'aixecar la veu i de demostrar que aquesta no democràcia no és suficient, que aquesta no és la democràcia que volem. Esperem que no defalleixi i que el seny arribi a aquells que haurien de tenir-ne més que ningú. La revista Lluc farà costat a tothom, perquè en aquest país hi cabem tots, treballarà per millorar la qualitat de l'entesa, el diàleg i l'autoestima; i defensarà amb contundència, si cal, els valors identitaris quan aquests siguin maltractats, menyspreats o instrumentalitzats.

CONNECTIVITAT

Tomeu Estelrich

Peter Berger

Durant el passat curs acadèmic he estat involucrat en l'organització de dos congressos, un sobre secularisme i l'altre sobre vocacions al sacerdoci. En principi, cap dels dos congressos no tenien res a veure: un era per parlar sobre l'estat en què es troba la teoria clàssica de la secularització a Europa i a Amèrica en el moment actual, i l'altre per parlar sobre estratègies que augmenten el nombre de joves que opten pel sacerdoci. A un el vam organitzar conjuntament amb el secretariat per al servei de la fe de la Companyia de Jesús (el secretariat, emplaçat a la cúria romana dels jesuïtes, que ajuda el General a desenvolupar estratègies relacionades amb la fe), i a l'altre amb el comitè per al clergat, vida consagrada i vocacions de la Conferència Nord-americana de Bisbes. Un era per veure què fer amb un problema extern al món eclesial, i l'altre per afrontar un problema d'indole clarament interna.

UNA SITUACIÓ HISTÒRICAMENT NOVA EN QUÈ
MÉS I MÉS GENT VIU ENMIG DE CREENCES,
VALORS I ESTILS DE VIDA EN COMPETÈNCIA

Malgrat la inconnexió objectiva entre ambdós congressos, a mesura que m'endinsava més en les seves temàtiques, anava establint més i més vincles

entre si, i generava, gairebé de manera inconscient, algunes reflexions intempestives que m'agradaria comentar. Per exposar-les, permeteu-me que, en primer lloc, faci algunes pinzellades sobre el que es va parlar en els congressos.

En primer lloc, el congrés sobre secularització es va centrar en un fet que, probablement per a molts que viviu al *vell continent*, pot semblar sorprenent: l'evidència –en nombres absoluts– que la quantitat de persones que es declaren *creients* en el món no només no ha baixat en els darrers seixanta anys, sinó que ha crescut de manera continuada. I és que la modernitat no ha suposat l'eliminació, o el declivi, del fet religiós (com proposa la teoria clàssica de la secularització), i sí, en canvi, l'aparició del que en alguns cercles sociològics s'ha anomenat '*pluralització*'. Per *pluralització* s'entén un model teòric que explica que el món actual estableix relacions entre esferes que tradicionalment no es comunicaven, i que es pot definir –seguint Peter Berger, un dels participants al congrés– com «una situació històricament nova en què més i més gent viu enmig de creences, valors i estils de vida en competència» i en la qual «el discurs secular coexisteix per defecte amb una pluralitat de religions, tant en la societat com en la consciència individual». Tal procés duu implícit, d'una banda, que la religió d'un individu particular ja no sia adquirida, com abans, a través d'un procés familiar lineal, preestablert i passiu, sinó a través

d'un procés personal, actiu i crític, que fluctua, progressa i es transforma a mesura que passa el temps; i, de l'altra, que la seva vivència creient no begui únicament de les narracions pròpies de la seva tradició religiosa, sinó que estigui transida, i fortament constituïda, per narracions i lògiques seculars. Basant-se en aquest fet, Grace Davie, una experta en secularització europea, aportà al congrés dues categories per descriure la manera com el discurs secular conviu amb el religiós i s'hi adapta.

La primera categoria, «*believing without belonging*» –o «creure sense pertànyer»–, explica que, de cada vegada més, persones que es declaren obertament creients, opten per no pertànyer a una església particular, o una religió organitzada, malgrat que en continuïn emprant l'aparat simbòlic. La segona categoria, «*vicarious religion*» –o «religió vicària»– explica l'ús «aiguat», «retocat», i, en alguns casos, «canviat» que una majoria no religiosa de persones fa d'una religió establerta i de les seves pràctiques sacramentals. Exemples d'aquest ús vicari són: la celebració de batejos, casaments i funerals per a persones no creients; la demanda d'honestedat i integritat moral al clergat per part de sectors social irreligiosos; i l'ús d'elements pròpiament religiosos en cerimònies seculars –i viceversa: l'ús d'elements pròpiament seculars en cerimònies religioses. Tot això denota el valor positiu i beneficial, encara que residual, que continua donant a les esglésies i religions establertes l'imaginari social actual, a més de la llibertat sobre com viuen, i manegen, el fet religiós els creients mateixos.

D'altra banda, el congrés sobre vocacions es va centrar a presentar algunes pràctiques i estratègies pastorals que –segons un estudi recent del CARA (Center for Applied Research in the Apostolate, Universitat de Georgetown)– han provat ser satisfactoris a l'hora d'incitar els joves a optar pel sacerdocí. De totes les estratègies presentades, les que més ressò tingueren entre els assistents foren, en primer lloc, la que afirmava la importància de mantenir un diàleg personal i continuat amb un sacerdot (ja fos a través de la direcció espiritual, la confessió, o de conversacions esporàdiques amicals); la que suggeria demanar al candidat, *més de tres vegades i de manera directa*, si volia ser capellà (sembla que una pregunta feta només una o dues vegades no adquireix l'entitat necessària per ser tinguda en compte per qui l'escolta); o la que apuntava la importància que té la participació continuada en activitats de tipus sacramental,

especialment eucarístiques. En conjunt, totes les pràctiques i estratègies que es varen presentar tingueren com a denominador comú el fet de ser directes, clares i específiques. Totes, a més, duïen implícita la creença en l'existència d'una església sòlida, ferma i consolidada al darrera d'elles. Una església que, a més, s'autoentenien com a senzilla, testimoni de l'alegria i la serenitat transcendent..., un llogaret de pau, on és possible respirar, enmig de les vicissituds d'aquest món, aquella calma que –com diu Agustí a *La Ciutat de Déu*– tan sols pot provenir de l'ordre immutable de les seves estructures: «*Pax Omnium Rerum Tranquillitas Ordinis*».

Evidentment, la reacció immediata que suscitarren en mi els dos congressos fou completament distinta. Del primer en vaig sortir *desafiat*, del segon *confortat*; del primer amb *moltes preguntes*, del segon amb *moltes respostes*. Del primer amb *incertesa*, i del segon amb pautes a seguir. Ara bé, aquestes no foren les úniques reaccions que em suscitarren els dos congressos...

En primer lloc, em varen fer pensar en la naturalesa enganyosa del que anomenem «objectivitat científica». I això perquè els dos congressos –basats en el mètode sociològic– adoptaren, i es presentaren, des d'un primer moment, amb tota la pompa i circumstància que acompanya el discurs científic modern: la impol·luta hipòtesi inicial, la neutralitat de la dada, el mètode quantitatiu, l'enquesta omnipresent, l'objectivitat dels resultats... Sí, molt bé, però el conjunt i els vertaders resultats de la investigació –és a dir, els efectes i implicacions en les actuacions dels oients– no foren ni objectius ni neutres. Aquests estigueren modelats no per l'objectivitat de les dades aportades, sinó per les presumpcions, 'precomprensions' i pautes ideològiques que dictaminaren els previs de la investigació, molt abans que els mètodes objectius hi entressin en acció.

En segon lloc, em varen fer pensar en el concepte mateix de connectivitat. Com ja he dit abans, els dos congressos no estaven, ni tenien per què estar-ho, connectats, però ambdós analitzaven una realitat –l'ecclesial– que, al cap i a la fi, si ho està: Els dos feien referència a persones creients, a la manera com es relacionen entre si, a com viuen la seva fe, i a com l'entorn afecta el mode de creure. Però no, seguint les pautes que es fixaren des del començament, els dos congressos no abandonaren en cap moment els seus centres d'interès: el congrés

sobre vocacions no mencionà els desafiaments que implica la secularització per al discerniment vocacional, i el de secularització no mencionà com les dinàmiques secularitzadores afecten les persones consagrades. Pareixia com si el clergat visqués en un món absent de secularització i que dins el món secularitzat no hi hagués espai per al sacerdocí.

En tercer lloc, vaig pensar que, per ventura, aquesta inconnexió intrínseca entre congressos era una símptoma d'una realitat més profunda: la d'una «'inconnectivitat' essencial del món» –per anomenar-la d'alguna manera– que fes que la creença en un món unificat, interconnectat i funcionant a l'uníson no fos sinó una quimera que la humanitat ha fabricat al llarg dels segles a cops d'imaginari col·lectiu. Una quimera, fictícia i errònia, que el millor que se'n podria fer és eliminar-la radicalment.

Però no, en quart lloc, vaig veure que aquest darrer pensament era inexacte! I és que el nostre món està íntimament interconnectat. Basta mirar al nostre voltant: tot té implicacions concretes i immediates; ramificacions que se'ns imposen i que ho connecten tot entre si. Per això, vaig pensar que la gran temptació dels ésser humans és precisament la inversa, és a dir, aïllar els àmbits vitals, dividir-los i empetitir-los per tal que siguin més fàcils de manejar, interpretar i controlar.

LA MEVA MENT NO TAN
SOLS NO REBUTJA LA RAÓ,
SINÓ QUE ÉS MÉS «RAÓ»,
PRECISAMENT, QUAN PREGA

Finalment –ajuntant tots els pensaments anteriors– vaig concloure que la inconnexió observada als dos congressos, malgrat que fortuïta i involuntària, era simptomàtica d'un problema real, i molt greu, dins l'Església: el de la transcendentalització i dessecularització del seu aparat teòric. O dit d'una manera més directa: crec que l'intent de separar el món religiós del secular és, i ha estat, el gran pecat de l'Església.

Crec que aquesta dinàmica hi ha estat present des dels seus orígens (es pot observar fins i tot en els Evangelis) i ha generat l'assimilació, resignificació i utilització de conceptes pròpiament anticristians (com per exemple els de puresa, simplicitat i perfecció, per mencionar els més significatius) en

CARA (Center for Applied Research in the Apostolate,
Universitat de Georgetown)

el seu argot i modes de procedir. Crec que dins l'Església actual continua havent-hi una tendència forta a seguir aquesta dinàmica, la qual es pot veure reflectida, de manera paradigmàtica, en aquells encontres on es parla de la formació dels seus membres. Crec que l'Església inicià aquesta dinàmica perquè, en el fons, no va saber descobrir el vertader contingut, i el tremend potencial, que tenen els dogmes de l'encarnació i la redempció (perdoneu que no expliqui amb detall aquest punt, però això donaria per a unes altres tres pàgines).

Crec, per això, que el gran repte de l'Església en el món d'avui és el d'oferir una espiritualitat secular i encarnada, que sàpiga integrar el que és secular en el discurs religiós i traduir el fet religiós en termes seculars, i que no tingui por d'avançar en aquesta direcció. I ho crec possible, perquè quan analitzo les meves creences religioses veig que no tan sols són compatibles amb la part secular, sinó que són eminentment seculars; que la meva ment no tan sols no rebutja la raó, sinó que és més «raó», precisament, quan prega; i que la gran revelació dels Evangelis no és la d'un Jesús que viu en el segle, sinó d'un Jesús que es féu segle i ens salvà de l'abstracció i la idealització.

L'ESCOLA DE FORMACIÓ P. JOAQUIM ROSSELLÓ I FERRÀ, EN EL MONESTIR DE LA REAL

Josep Amengual i Batle

Monestir de la Real

A la rondalla recollida per Mn. Antoni M. Alcover sobre l'abat de la Real, s'hi conta que el rei va escometre el monjo amb diverses preguntes, una de les quals sona més o menys així: «Què hi cap dins un poal que ja és ple?».

Probablement, si a Mallorca no existissin la UIB, el CETEM, les escoles universitàries de magisteri, probablement no hauria passat per l'enteniment de ningú imaginar una altra escola. N'hem imaginada una, de senzilla, familiar, i, n'estam ben segurs, de gran qualitat científica i humana. L'hem imaginada per no fer ombra, i també per defugir l'ombra.

CINC EIXOS

Com a persones del segle XXI, no ens amagam gens ni mica, perquè tenim clar que en la nostra terra hi cabem tots. Per això mateix, ens posam d'acord uns cristians, alguns dels quals estan integrats en diverses missions eclesials. I els nostres acords pengen de cinc eixos principals, els quals podríem dibuixar d'aquesta manera:

- Fe, avui, és a dir, fe i persona lliure, fe i cultura, fe i comunicació, fe i celebració, fe i associació, fe i missió.
- Fe en aquesta terra, és a dir, fe i poble, fe i consciència col·lectiva, fe i presència en la cultura, l'economia, la política, la sanitat, la

tècnica, fe i futur solidari, fe i justícia, pau i felicitat.

- Fe i història, és a dir, fe i l'herència secular, transmesa en una llengua, en uns costums, en unes obres socials, que són escoles, hospitals, en uns llocs, que en diem esglésies, santuaris, ermites, camins, pujols, teatres. Fe que ha configurat la manera de ser dona i home. Que ha ofert possibilitats d'alliberament, i que ha generat controls.
- D'aquests tres eixos centrals, en surten dos més. Un és fe i diàleg interreligiós. La fe cristiana ens assegura que «Ara veig de veritat que Déu no fa distinció de persones, sinó que es complau en els qui creuen en ell i obren amb rectitud, de qualsevol nació que siguin» (Act 10, 34-35). Cada religió és el camí que Déu ha donat a les persones, per a agradar-li. Que el projecte de Jesús sigui més específic, és clar, és a l'arrel de la missió. Però, amb esperit de Ramon Llull la missió és diàleg, preparació per al diàleg, amb l'aprenentatge de llengües i coneixement de cultures.
- El segon eix, derivat dels tres capitals és el del diàleg del creient amb els que pensen i creuen d'altra manera. És la relació entre persones que estimen la humanitat, i volen la justícia i la felicitat de tothom.

UN NOM: P. JOAQUIM ROSSELLÓ I FERRÀ

Joaquim Rosselló va ser un cristià, entre els segles XIX i XX, apassionat per l'associacionisme. Va entendre l'evangeli com un oferiment per a la felicitat, que ens ofereix Jesús. Va ser missioner abrandat, però mai no engolit per cap partit polític. Quasi forçat pels bisbes, va restaurar diversos llocs simbòlics de Mallorca, com Sant Honorat de Randa, el Santuari de Lluc, el monestir de la Real, i el temple de Sant Gaietà, de tradició jesuítica i teatina, avui conegut com a església dels Sagrats Cors, vora el Born.

El P. Joaquim va fundar els missioners dels Sagrats Cors, l'espiritualitat dels quals va ser repastada amb l'herència de la Renaixença catòlica i mariana, a Lluc, i amb l'obertura a la formació espiritual del laïcat i del clergat a la Real. Aquí, l'ombra lul·liana va tenyir d'universalitat la petita congregació, que va fer d'aquest indret un centre cultural significatiu per a Mallorca. La tradició cistercenca, l'espai natural, la capacitat per acollir, són forces que ens varen inspirar el nom del P. Rosselló, per a aquesta escola.

P. Joaquim Rosselló i Ferrà

LA REALITAT DE DOS ANYS

Teologia per al poble

Fa dos anys que vam tornar enfilat l'agulla en un cosit, que ens fa creure en les possibilitats de créixer que té el laïcat. Vam treballar sobre preguntes calentes sobre Déu. No defugirem parlar del mal, i del dolor. Acabam de presentar un curs sobre Jesucrist, demanant-nos què ens en diuen els evangelis, per suposat, els canònics, però sense cap voltera quan hem d'apel·lar als apòcrifs. Atès que el nombre de participants ha crescut un poc, ara ens disposam a preparar una nova oferta per al 2013-2014.

EL P. JOAQUIM VA FUNDAR ELS MISSIONERS DELS SAGRATS CORS, L'ESPIRITUALITAT DELS QUALS VA SER REPASTADA AMB L'HERÈNCIA DE LA RENAIXENÇA CATÒLICA I MARIANA, A LLUC

L'ACOMPANYAMENT

Voldríem poder encetar un altre camí, com és el de la formació per a l'acompanyament. La nostra societat no ens ha de deixar tots sols. Els pares han d'acompanyar els fills, els docents tenen uns alumnes nous, i a vegades difícils. Els malalts i els ancians no són marginals. Moltes persones cerquen el sentit de la vida, han de discernir vocacionalment: casar-se, ser fadrí, ser arquitecte, fer política, engrescar-se en el voluntariat, etc.

HISTÒRIA DE L'ESPIRITUALITAT CRISTIANA A MALLORCA

Acabam d'oferir un curs titulat "De Ramon Llull a Joan Mascaró Fornés". Una dotzena de professors universitaris l'han exposat. Cal dir que el franciscanisme i la dona n'han estat els protagonistes. Les dones, no solament les institucionalment enquadrades, sinó que també hem trobat, segle rere segle, les desconegudes beguines mallorquines. L'avaluació ha estat excel·lent, tant de part dels assistents, com dels professors.

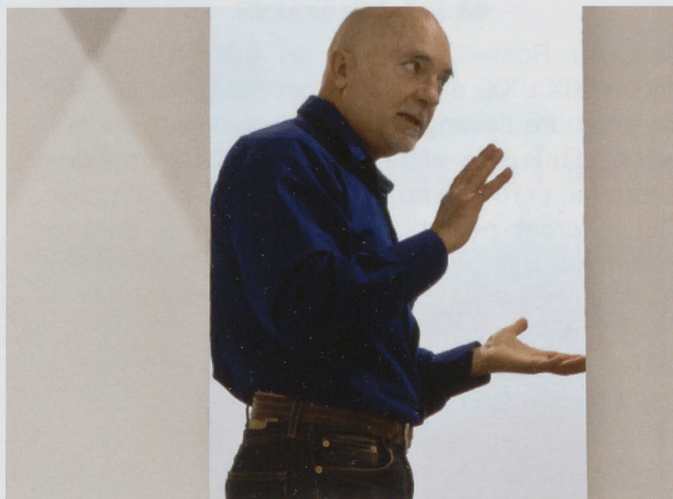
PER AL CURS 2013-2014

Som en procés de repensar el que hem ofert. Probablement, vora la teologia, oferirem cursos d'una quinzena d'hores sobre el laïcat i els instituts religiosos. Ens interessaria encetar una història de l'espiritualitat, estudiant més les línies que les originaren o mantingueren.

Podríem fer un taller interdisciplinari entre biblistes i historiadors de l'art, per escatir el missatge de la iconografia que omple temples i museus. No creiem fora de lloc oferir una introducció pràctica a la Paleografia, i creiem factible una propedèutica a l'arxivística, tot pensant, especialment, en tantes cases religioses i associacions. En definitiva consideram que crear un espai on ens sentim còmodes, per poder créixer culturalment, acompanyats per la flaire lul·liana d'aquest indret emblemàtic, és més que merescut per a Mallorca.

FERRAN GARCIA SEVILLA

Pere Antoni Pons

Ferran Garcia sevilla

“El màrqueting i els interessos són molt més determinants que el talent”

Ferran Garcia Sevilla, nascut a Palma el 1949 però instal·lat a Barcelona des que va anar a estudiar-hi al final dels seixanta, ha viscut des de primera línia tots els canvis i moltes de les maniobres estètiques esdevingudes al món de l'art durant els darrers quaranta anys. Durant els setanta va ser un dels protagonistes de l'art conceptual català i espanyol, tant des del punt de vista pràctic/creatiu com teòric.

Entre el final dels setanta i el principi dels vuitanta, va deixar de banda el conceptual i va participar de ple en la recuperació de la pintura-pintura. Varen ser, aquells, uns anys pletòrics: èxits comercials, doblers a balquena, reconeixements crítics, participacions a fires d'art internacionals (la Biennal de Venècia del 86, la Documenta de Kassel del 87)...

Desaparegudes l'eufòria i la inflació vuitanteres, que varen endur-se molts de prestigis efímers, Garcia Sevilla va mantenir i consolidar la seva posició com un dels artistes més rellevants, i amb més projecció internacional, de la segona meitat del segle XX espanyol. Entre el final del segle XX i el principi del XXI, va fer exposicions a l'IVAM de València, al Reina Sofia de Madrid, a l'Irish Museum of Modern Art de Dublín, entre d'altres. Desenganyat pel que considera una degradació del món de l'art, i fatigat per tots els esforços que destinà a una exposició per al MACBA que a la fi no es va arribar a realitzar (quan fins i tot hi havia el catàleg ja fet), Garcia Sevilla està actualment mig retirat de la pintura.

Perepunyetes, singular i provocador, al llarg de l'entrevista va fent ostentació d'una personalitat heterodoxa, entre arrogant, eixelebrada i coratjosa, de tipus que està avesat a parlar sense embuts i que no sap què vol dir la paraula “diplomàcia”.

Vista avui, la seva trajectòria creativa fa una impressió molt positiva d'energia, versatilitat i coherència. La seva obra pictòrica, concretada en peces sovint de gran format, beu de la ciència i de la filosofia, és molt cerebral però alhora desprèn un sensorialisme desbordant, fa pensar en un primitivisme posat al dia, i sol caracteritzar-se per un cromatisme molt viu, encarnat en formes salvatges, poètiques o suggeridores.

Realitzam l'entrevista al seu estudi de Sant Just Desvern, una enorme nau industrial plena d'andròmines, pots de pintura, cedés escampats i, sobretot, obres d'art. Moltes obres d'art. Devers tres mil, diu el pintor. Algunes obres –de l'època del conceptual– estan guardades dins capses de cartó o de fusta, i són el que resta de la frustrada exposició per al MACBA. El que fa un efecte més poderós, tanmateix, són les desenes de teles –també de grans dimensions– que hi ha penjades en diferents bastidors mòbils, que Garcia Sevilla desplaça i recol·loca per mostrar-les millor. Moltes de les teles –fetes durant els darrers anys– es caracteritzen per una abstracció llampant, de ratlles i punts vibrants, que tant fan pensar en teixits cel·lulars com en les galàxies, estrelles i altres formes i efervescències del cosmos.

Tot i que en alguns moments la conversa pot semblar tibant, fins i tot amb unes quantes topades o sortides de to, la veritat és que va desenvolupar-se d'una manera cordial i distesa, de bon rotllo amb un punt duelista, jovialment crispat. Garcia Sevilla és un personatge. I n'és conscient. I en treu suc.

Com eren els teus pares? Hi havia un entorn cultural potent a ca teva, no és vera? El teu pare era en Jesús Garcia Pastor.

El meu pare era director de la Biblioteca Provincial de Palma i la meua mare era mestra d'escola. Ell llegia i escrivia molt. Entre les seves obres, hi ha *Les rutes amagades de Mallorca*. Era professor de grec i de llatí, i va fer llibres de text de totes dues matèries. Amb el meu pare, fèiem unes excursions increïbles per l'etimologia de les paraules. A casa meua, per tant, hi havia un bon ambient cultural, sí. I jo entrava contínuament a la Biblioteca.

I què hi llegies?

Salgari, Superman, jo què sé...! Després, més gran, vaig passar a Orwell. Llegia el que llegeix tothom, suposo.

Eres bon estudiant?

No ho recordo. Suposo que sí. Era imaginatiu. Sobretot de dibuix treia matrícula d'honor. Encara que la meua mare m'ajudava. Però sí, era bon estudiant. Vaig treure'm tots els cursos. Vaig passar totes les revàlides, el Preuniversitari, els primers dos cursos de Filosofia i Lletres a l'Institut General Lul·lià, mentre feia la mili. Tenia moltes ganes de fugir de Mallorca. M'hauria ficat en un vaixell de càrrega, per escapar-me'n. Era molt angoixant, l'illa. Està malament dir-ho, però és una mica trist que el perímetre mental de la majoria de mallorquins –no dic tots, però sí la majoria– es restringeixi als límits de l'illa. Sembla que la resta del món no existeixi per a molts de mallorquins.

Quan te'n vares anar, ja bullia la contracultura mallorquina dels setanta?

Et refereixes a Neon de Suro i tot allò? Jo recordo que va haver-hi una petita baralla entre en Miquel Barceló i el meu pare, perquè en Barceló va fer una exposició a la Casa de Cultura, al carrer de Ramon Llull, a la vora de la plaça de Sant Francesc, on vivíem nosaltres i on hi havia la Biblioteca. Era una cosa que es deia Cadaverina, amb materials orgànics que s'anaven podrint. Al cap de cinc o sis dies, la podridura feia tanta pudor que el meu pare li va manar retirar-ho. En Barceló m'ho va recordar vint anys més tard en un restaurant jueu de París.

Ah, jo em pensava que la primera exposició de Cadaverina havia estat al Museu de Mallorca, o a la galeria 4 Gats...

Això són coses d'en Miquel, que sempre diu que la primera va ser al Museu de Mallorca. Però és que ell és així. És un fantasiós. És d'aquells que es posen una mànega i s'inflen a ells mateixos a través del melic. Tot és superimportant, en boca seva... És un bon noi. I és un artista de tradició conservadora. Ara ha obert una exposició a Ceret: de ceràmiques i màscares... Ho vaig veure ahir per la tele: un horror, allò és un horror...

HI HA MOLT POC MARGE
DE LLIBERTAT.
JO CREC QUE NO TENIM
GENS DE LLIBERTAT

Veig que no t'interessa gens.

No, en absolut! Em sembla que és un pas enrere, una cosa reaccionària.

De quina manera notaves el franquisme en el teu dia a dia, de petit?

Sobretot en les baralles que hi havia entre el meu pare i el meu germà Lluís, que és el gran. Jo tinc 63 anys. Després venia la Júlia, que va morir en un accident de cotxe. Després ve en Jesús, el farmacòleg. I en Lluís era el gran, ara deu tenir 68 o 69 anys. Es barallaven molt, el meu pare i el meu germà. El meu pare era un funcionari de l'estat, i és evident que, si la societat mallorquina assenyalava el seu fill gran per antifranquista, ell tenia problemes.

I tu quan començares a prendre consciència ideològica i a entrar en el món de l'art?

Això de l'art... Tu no tries, sinó que ets triat. Tothom és triat, sempre i per tot. Crea un perfil de treball i segur que trobaràs el candidat exacte. Per exemple, necessito un executor a Texas, negre, homosexual i que li falti un dit del peu. No pateixis, tard o d'hora el trobaràs, perquè existeix. Som triats. Et tria el llenguatge, et tria la feina... Hi ha molt poc marge de llibertat. Jo crec que no tenim gens de llibertat. Com diu Richard Dawkins: gens i mems. Tot ve donat. Tot ens tria.

Estàs als antípodes de la imatge romàntica de l'artista, voluntariós, genial, únic, amo del seu destí.

Totalment! Això no vol dir que els humans no siguem capaços de crear a partir de coses conegudes o ja existents i que allò que creem no pugui ser genial o, fins i tot, innovador.

I personal.

Sí, coses que només podria haver fet una determinada persona. Per exemple, els quadres amb punts que veus allà. Aquests quadres els he pogut fer perquè sóc un lector apassionat de llibres de física quàntica. No n'entenc gairebé res, però m'interessa molt. M'agrada molt el tema dels components últims de la matèria. Aquest quadre és un incendi [assenyala un quadre de punts vermells i grocs sobre fons negre], però neix amb la voluntat d'usar els elements mínims de la física i de la matèria de què parla la física quàntica. Sembla un llenguatge extraterrestre!

Diries que el teu procés creatiu és molt cerebral?

Sí, molt. Totes aquestes obres les vaig dissenyar inicialment a l'ordinador. Tinc una base de dades enorme, amb centenars de quadres esperant a ser realitzats... Abans, quan pintava, dedicava les tardes a gestar els projectes a l'ordinador (usava el programa Photoshop) i els matins venia a l'estudi i els plasmava sobre la tela. Com un escriba, els reproduïxo tal qual. No me n'escapo ni una mica del model inicial. No improviso gens. Quan veus el projecte i el compares amb la pintura acabada, et podries pensar que el projecte és una foto de la pintura. Quan en realitat el projecte ve primer, és clar. No em permeto cap llibertat. Tot està molt mesurat.

És un procediment curiós.

Bé, és una forma de fer. Tan maniàtica com qualsevol altra.

No entenc com pots fer un transvasament tan exacte del que has dissenyat a la pantalla de l'ordinador cap a la tela. Quant tardes a fer-ho?

No et pensis, un matí. De vegades dos. Poso dos fils just enmig de la pintura, un en horitzontal i l'altre en vertical, com el *cardo* i el *decumanus* de les ciutats romanes. I aleshores tinc el punt central de la pintura, i començo. Aquests altres punts [assenyala uns altres punts que hi ha al quadre, més petits, bruts i més poc geomètrics que els altres] són de netejar-me les mans, d'espolsar-me les mans brutes de pintura sobre el llenç. Hi ha projectes que puc estar-los treballant, a l'ordinador, durant cinc anys. De vegades no, de vegades són molt immediats, d'un dia per l'altre estan fets i ja em puc posar a treballar-los damunt la tela. És una qüestió, en el fons, d'avorriment. Les persones que som molt ansioses, i jo ho sóc molt, necessitem novetats contínuament; si no, ens entristim, com els hiperactius. És com una malaltia. Necessites anar a dormir amb la sensació d'haver fet alguna cosa positiva.

Això vol dir que sents l'ansia de crear, encara.

No, de crear no. De fer coses. Cuinar em satisfà igual que pintar.

Com saps que una obra està acabada?

Ai, no! Això és la típica pregunta! Quantes vegades me la deuen haver feta?!

Idò dóna'm una resposta atípica i salvarem la pregunta.

Una resposta atípica... Jo què sé! Quan la pressió d'una altra cosa et fa agafar una altra tela... Ara veus moltes teles i obres, però normalment quan treballo –o quan treballava– només hi havia la que tenia entre mans en aquell moment per centrar-m'hi de manera absoluta. Doncs el que fas és anar treballant fins que, en un moment donat, la gires. Abans, el que feia era treballar en una obra, acabar-la, embalar-la i baixar-la al pis de sota de l'estudi. Però és que ara a baix ja està ple... El que necessito és un camió per llançar-ho tot.

Collons, què vols dir amb llançar-ho?! Això són molts anys de feina...

I moltes peles, sí. Jo sóc així de *xulo*. Jo em barallo amb tothom. El món de l'art està totalment enfonsat. L'únic que es manté són les grans estrelles i tot el *tinglado* que les envolta. Jo ara estic totalment al marge del món de l'art: les galeries estan tancant, la gent s'està quedant al carrer... Jo, a més, tinc un handicap important: mai no he sigut políticament correcte. I això no agrada gens ni mica al mercat. Els marxants, que són els representants del mercat, el que

normalment volen són les engrunes de la modernitat – la modernitat entesa com l'època en què les persones tenien un "jo", una veritat interior...

Vols dir que els marxants només volen les expressions de la modernitat que són més assumibles?

Sí. O els artistes d'una sola obra, els típics de la modernitat: Rothko, Pollock, Barnett Newman, que han sigut grans *popes*... També és cert que, en la modernitat, hi ha artistes més putes, a l'estil de Picasso, que sempre era ell però que es diversificava més... Ara, però, tothom pot fer de tot: una pintura, un vídeo, una instal·lació... Vivim una època inestable.

Tu has demostrat ser molt versàtil, amb el pas dels anys. Començares fent conceptual, després passares a la pintura i, des d'aleshores, has fet una pintura que ha anat variant: més colorista o més severa, més figurativa o més abstracta, més juganera o més transcendental, més primitiva o més racional... Vull dir que, com a mínim creativament, t'hauries de sentir còmode en la inestabilitat de què parles.

Home, et trobes còmode fins que deixes de sentir-t'hi. Aleshores abandones i et dediques a una altra cosa. A fer de jardiner o al que sigui. És que això no és un ofici. És que és horrorós, perdona que t'ho digui! Però la mentalitat que ens arriba als artistes, o almenys a mi en concret, és aquesta del gran grup gregari, que tu representes ara i que jo vaig abandonar fa molts i molts d'anys. Això que et preguntin d'on vénis, què fas, com és la teva família, de quina manera fas això, per què... Tot això és, buf!, passat, passat, passat...

Però això és la vida, això és el món.

Deuen ser la teva vida i el teu món, però no són els meus. És clar que tu t'has de guanyar la vida fent aquestes preguntes, però... A mi m'agradaria que parléssim del Codi d'Hammurabi, que en aquests

moments em té fascinat. O de tot el que farem en el futur: això és interessant. No el passat, el passat no és res.

LA PART MÉS INTERESSANT
DE LA NOSTRA VIDA ÉS
LA QUE VINDRÀ,
NO LA QUE HA PASSAT

I tant que és. El passat és viu, el futur està fet de passat. El passat existeix. Faulkner té una frase fantàstica que ho resumeix molt bé: el passat és tan viu que ni tan sols és passat.

No! Faulkner no va poder conèixer les lliçons fonamentals de la física quàntica. Mira, això és molt important. Els físics quàntics expliquen que la realitat, aquelles coses que estan fora de nosaltres, depenen del nostre aparell d'anàlisi. La gent normal creu que les coses que veiem tenen unes certes categories i un cert poder, i que ens vénen a nosaltres tal com són, oblidant de manera ximple que nosaltres som fills de tot el que ens han imposat, dels nostres sistemes de coneixement, de milers i milers de prejudicis, i que per tant no veiem allò que són les coses sinó allò que nosaltres hi projectem... Tot això t'ho explico per fer-te veure que la part més interessant de la nostra vida és la que vindrà, no la que ha passat. Quan parlem del passat –i Faulkner ja pot dir el que vulgui– és un record muntat o reconstruït des del present, res més. Només hi ha present. Per això hauríem d'aplicar les savieses epicúries i estoiques –o budistes– de fruïció del present i de coneixement de l'aquí i l'ara. En aquest sentit, la finalitat de l'art és oferir-te nous sistemes d'anàlisi de la realitat, nous mètodes per aproximar-t'hi. Els budistes parlen de la realitat com si fos un diamant: és una cosa molt preuada, sí, però té moltes arestes i, segons com la mires, té una llum o en té una altra. Per això l'acte de creació és un acte molt humil.

Malgrat tot el que acabes de dir, molt interessant, crec que hi ha preguntes que s'han de fer i per tant te les seguiré fent. Si surt malament, és clar, va per a mi el pollastre... Com eres ideològicament quan desembarcaves a BCN?

Era el típic estudiant antifrancista, que militava als grupuscles d'esquerra de l'època. En tots. Perquè tots vam ser maoistes, trotskistes, anarquistes, del PSUC... Fins que vam deixar de ser-ho. Jo, per exemple, em vaig enfadar molt amb en Mao i la seva revolució cultural quan em vaig assabentar que havia cremat tots els llibres de cuina mandarina.

I dels professors de la Universitat, quin record en conserves?

N'hi ha havia de millors i n'hi havia de pitjors. A Història de l'Art i a Filosofia, vaig tenir alguns professors excel·lents: Rubert de Ventós, Eugenio Trias, Emili Lledó, Jordi Llovet, que feia unes classes estupendes, el recordo tirant coloms dins l'aula...

I l'Alexandre Cirici Pellicer?

Ai, sí, em posava matrícula sempre! I em va donar la meva primera feina. Quan estava al Parlament Europeu, jo havia de substituir-lo a les classes. Em trucava d'un dia per l'altre, a les onze de la nit, i em deia: "Ferran, demà has de fer cubisme". Jo li deia que el tema del cubisme no el controlava. "Què domines, doncs?", em preguntava. Dadà. "Doncs fes dadà i jo ja faré cubisme en tornar". Li tenia un gran amor... Doncs això, quan vaig acabar Història de l'Art, en Cirici em va oferir una plaça de professor ajudant. Com que gairebé no vaig haver de fer classes, sobretot em vaig dedicar a preparar la meva tesina. Era sobre l'art conceptual català. Hi feia una crítica molt grossa a l'art conceptual anglosaxó, que em semblava massa idealista. Jo sóc popperià, l'únic coneixement real és la ciència. Tot això de l'art i del coneixement a través de l'art no existeix. Només són coses que s'inventen els artistes per lluir i quedar bé. Els artistes són, bàsicament, uns xoriços. Jaume Plensa, l'altre dia, recollint el Premio Nacional de mans d'un ministre feixista! Jo no m'ho hauria permès mai. I no ho dic per criticar-ho, entén-me... Tàpies acceptant un marquesat. O Mariscal comparant l'11 de Setembre amb les grans concentracions nazis. No ho dic per criticar, ho repeteixo, però si una cosa he heretat del meu pare és l'autenticitat, la...

Coherència?

Ètica, diria jo. Que les teves accions vagin d'acord amb les teves paraules. Bé, deixem-ho estar. Vaig fer set o vuit anys d'ajudant del Cirici i, quan es va acabar això, em van contractar a Belles Arts. Vaig estar-hi uns deu anys més. Fins que un dia un alumne, cap a l'any 82 o 83, em va preguntar: per què ve a fer classe si un dibuix seu val el sou de tot un any? (Eren els feliços vuitanta.) En fi, que vaig pensar que l'alumne tenia raó i l'any següent ja no vaig fer classe.

Per què vares tardar tant a deixar-ho?

Per tradició familiar: a casa meva tothom s'ha dedicat a la docència. I perquè no em feia gràcia ser només artista. Encara ara em fa por. És una cosa que no m'agrada, per tota la imatge que s'associa als artistes. Jo no dic mai que sóc artista, que pinto quadres. Mai. Fins i tot em fa com a vergonya, dedicar-me a posar puntets sobre una tela...

Què hauries de fer per no sentir aquesta vergonya professional?

Estar en un departament o en un laboratori d'investigació. Estudiant l'Alzheimer, o el càncer, o les proteïnes, o els embrions... A més, ara estic més lluny que mai de l'art i del món de l'art. Fa tres anys que no pinto... Havia de fer una exposició al MACBA i a la fi no la vaig poder fer. Per desacord amb el director del museu, però ara no em ve de gust parlar-ne. Després de fallar l'exposició del MACBA, vaig muntar-ne una a la Galeria Joan Prats. Va ser fa uns mesos. Era una exposició magnífica, amb materials molt diversos, la millor que he fet mai..., i no es va vendre ni una sola cosa de mil euros! Amb això et vull dir que els artistes trebalem per ganes, per pur voluntarisme. I que el galerisme és d'una ignorància supina. El món de l'art està fora de combat, i ningú no se n'adona.

ELS ARTISTES SÓN, BÀSICAMENT, UNS XORIÇOS

I quan va començar aquesta decadència?

No, decadència no. És una qüestió que l'actual model de galerisme, que és el contacte que té l'artista amb el públic i que li proporciona un *modus vivendi*, ja no funciona. Fa deu o quinze anys que dic als galeristes que el que fan ja no té cap sentit. El problema és que, recollint les engrunes del suposat geni de l'artista, ells també volen ser genis, i volen fer programacions personals, i llegir l'ART, i tenir col·leccionistes per als quals anar fent col·leccions... Tot això és mentalitat petitburgesa. És segle XIX, i jo no m'hi identifico en absolut. És clar, així com anem, estem condemnats a l'ostracisme. Jo abans em consolava pensant: sempre ens quedaran els museus... Ara els conec bé, però, i he escapat a córrer. El que queda és anar treballant, fent el que em dóna la gana –ja veus que els formats

dels meus quadres no són gaire prudents—, i treballar per a mi i només per a mi. Tinc seixanta-tres anys, ja no he de demostrar res a ningú. M'he de guardar menys que mai les paraules.

I quin seria el model de galerisme més adequat, segons tu?

Això ja ho hauran d'aclarir les noves generacions, ja no és cosa meua. Però crec que un model que estigués basat en les idees i no en les persones. Que no importi ni el nom ni la trajectòria dels artistes, sinó els seus projectes. Què vols fer? Està bé? Doncs fes-ho. I ja està.

Amb tot, tu degueres arribar a guanyar molts de doblers.

Sí, és clar. Molts. Aquest estudi val molts diners.

Tornem a la repassada biogràfica. Després de dedicar-te molt intensament a l'art conceptual, de ser-ne un dels pioners i un dels representants tant a Catalunya com a Espanya, ho deixares i et posares a pintar. Per què es va produir el canvi?

Molt simple. Mentre les obres conceptuals podien fer-se d'una manera senzilla i sense l'ajuda de ningú més, amb poques sofisticacions tècniques, només amb una Kodak i uns rodets i alguna cosa més, va estar bé. Però va arribar un punt que les coses es feren de cada cop més complexes i més grans. És quan jo vaig fer *Patrius, Patria, Patrium*, una anàlisi del feixisme que va tenir molt ressò... És clar, aquí no era com a Amèrica, on la galeria posava a la teua disposició cinc ajudants, t'aconseguia els materials que havies de fer servir i etcètera. Aquí t'ho havies de fer tot tu. Tot. I jo me'n vaig cansar i vaig començar a fer només projectes. Que no realitzava. Alguns eren supercollonuts, crec. I alguns superpioners, crec. No, no ho crec, ho afirmo: perquè conec molt bé la història. I aleshores un dia em vaig dir: per què no faig jo les coses directament? La primera cosa que vaig fer en pintura —una sèrie de pastels porno en diferents estils clàssics: cubisme, futurisme, impressionisme com Monet...— va ser un acte de rebel·lia postmoderna. Era l'any 1976.

Eren temps en què les drogues tenien la seva presència. Quina relació vares tenir-hi, amb les drogues?

Res... Vaig fumar porros, vaig prendre LSD, més endavant vaig provar l'èxtasi, els fongs al·lucinògens... Però mai no he utilitzat les drogues per crear ni res d'això. Ni tampoc l'alcohol. Hi ha gent a qui li pot ajudar, és clar que sí, sobretot als seixanta, que era el moment del *Flower Power*, de Timothy Leary... Pensa que era un moment en què ho havíem de provar tot. I en

què tot era un joc. Ser maoïsta, per a nosaltres, era un joc. No érem gens conscients que, quan passejàvem amb el *Llibre Vermell* de Mao, dúiem una mostra de feixisme d'esquerres sota el braç. Era una novetat, Mao s'ajuntava amb les pel·lícules de Bertolucci i de la Nouvelle Vague, tot era bonic (ara diríem que tot era guai)... Teníem la sensació, molt agradable, de ser protagonistes. A més, pensàvem que tot era una festa. Amb el temps vam veure que no, que no tot és una festa. Que has de treballar molt, que has de ser aplicat i diligent, que t'hi has de dedicar cada dia, cada dia, cada dia...

I després ja va venir la Movida de Madrid. Tu vares circular-hi, no és vera?

Sí. Vaig participar als programes televisius de la Paloma Chamorro. Els meus amics eren d'esquerres, però més d'una vegada, com que tots els espanyols són molt jacobins, ens discutíem. “Ay, hablando así no pareces catalán”, em deia l'Almodóvar o algú altre. “Pues tu tampoco pareces español”, deia jo. “¿Qué quieres decir?”. “Pues que eres muy tolerante”, replicava. I ja la teníem muntada. En fi... Les discussions eren contínues. Tots sortíem molt, i bevíem molt, i...

Era la bona mala vida.

Sí. Fins que el cos aguantava. Molts han caigut, ja.

L'altre dia vaig veure que el Federico Jiménez Losantos elogiava la teua obra. Era en una entrevista de la revista *Jot Down*.

Sí, ja m'ho han dit. A mitjan dels anys setanta, ens reuníem a l'Institut Alemany. El Pere Portabella, el Carles Santos, el Grup de Treball, el Jiménez Losantos i los Cosmos, que eren el Cardín, el Broto, el Gonzalo Tena... Les discussions que teníem eren d'una violència que no te la pots imaginar. Ens acusàvem de ser uns petit burgesos fills de la gran puta, uns

companys de viatge del gran capital... Un dia el Jiménez Losantos em va agafar pel coll i em va dir: "A ti, Ferran, un día voy a pegarte dos tiros". Però això no té cap importància, era el moment, l'època... També anàvem a tirar coses als burgesos del Liceu, i potser sortien de veure Mozart!

Vols dir que els que teníeu mal gust éreu vosaltres?

Sí. Però tocava estar al bàndol dels que tiraven coses als burgesos, aleshores. Jo ja apreciava *La flauta màgica*.

Amb l'arribada dels anys vuitanta, va començar a fluir el diner en abundància, i molts artistes espanyols aconseguíreu la fama. Et va pujar l'èxit al cap?

No, mai. Jo crec que s'ha de distingir. Va haver-hi els vuitanta conservadors i els vuitanta revolucionaris. Els vuitanta conservadors estaven representats per la Transvanguardia, per les teories d'Achille Bonito Oliva, pel retorn a la cosa clàssica... Totes aquestes coses, a mi, no m'interessaven gens. Els vuitanta revolucionaris, en canvi, eren els que participaven de l'obertura al món. No em refereixo a això tan cursi de ser *ciudadano del mundo*, no: això és una cretinada de *pijos* i espanyolistes. Estar obert al món volia dir fer confluïr iconografies d'arreu del planeta, i frases de Plató i de Hegel, en diferents idiomes, sobre la tela. Això a mi em semblava brutal. Molt, molt potent.

Quins serien els noms més representatius d'aquests vuitanta revolucionaris?

Jo, jo el primer! Si no ho cregués, no hauria fet el que vaig fer i hauria imitat els altres, és clar. Kippenberger també estava molt bé. Al principi, també m'agradava molt Clemente, però després va deixar d'interessar-me.

I un Kieffer, posem?

Sí, però és que els alemanys sempre són especials. És la cosa protestant. Tenen un substrat cultural potentíssim, que sempre se'ls nota. A Kieffer, a Baselitz, a Richter, també a Kippenberger: a tots se'ls nota la fabulosa acumulació de cultura que tenen al seu país. Biblioteques, museus, etcètera. Això, aquí, no ha existit mai. Aquí és el puta Mediterrani: la supervivència d'un dia per l'altre. T'explicaré una anècdota molt *tonta*. La primera Documenta a què vaig anar va ser a la de Harald Szeemann, del 72. S'hi va mostar l'art conceptual per primera vegada, americans i europeus tots junts. Per a mi, tot era una gran novetat, per bé que jo ja feia moltes coses d'aquelles, sobretot perquè als departaments de Filosofia i d'Història de l'Art rebia moltes revistes internacionals d'art i de ciència, d'última generació, que jo llegia àvidament. Amb això vull dir que estava al dia. Bé, doncs era a la Documenta i vaig entrar a una sala enorme, on hi havia un *tio* que parlava en un mal italià i explicava la revolució directa i jo què sé què més. El *tio* era Joseph Beuys. I jo vaig decidir intervenir, explicant que venia d'un país feixista: bé, la cosa és que vam tenir un diàleg fantàstic. Jo era una *rara avis*. Si haguessis posat els meus col·legues madrilenys, en aquell context, no s'hi haurien sentit tan còmodes.

Per això distingeixo entre les dues branques dels anys vuitanta. Confio que la història un dia hi posarà ordre. De la mateixa manera que penso que aquest *revival* del conceptual que estem vivint ara és una enorme ximpleria. Els joves artistes que hi participen farien bé d'informar-se sobre tot el que s'ha fet abans que ells: els cauria la cara de vergonya de tot el que estan repetint i copiant! No per fer conceptual, o una obra de videoart, o una instal·lació, un ja és modern. No, no i no. De la mateixa manera que no tota la pintura és reaccionària pel simple fet que és una disciplina antiquíssima, que ja es practicava a les coves de Lascaux.

Aquesta és una obvietat que, segons pareix, molts presumptes experts no són capaços d'entendre.

Aquest és el problema que tenen la fornada dels Manolo Borja Villed i Bartomeu Marí, enemics de la pintura, entre altres raons perquè no tenen els codis necessaris per entendre-la.

És tràgic... No, és patètic. Un altre gran problema és el fals cosmopolitisme cultural de molta gent, que per principi consideren que allò que ve de fora és sempre millor que allò que ve de dins.

És ben trist.

La gent que observa el món de l'art des de fora no

es pot ni imaginar la quantitat d'interessos, prejudicis i traïcions que hi ha. Com a tot arreu, d'altra banda: als partits polítics, a les federacions esportives, a les empreses...

El que passa és que aquí hi ha més pasta i més egos.

Sí, i tot és més llampant. Quants de directors de museu han vingut de disciplines que no siguin la Història de l'Art? No estaria bé que els museus estiguessin dirigits per la gent de la comunitat a la qual va dedicat el Museu? Per què sempre hi ha els mateixos artistes en els cinc o sis grans museus que dictaminen què és l'art modern? Més: per què no pot haver-hi directors que vinguin d'altres disciplines? Per què no pot haver-hi un director de museu –o un comissari d'exposició– que sigui un científic? L'única condició és que li agradi l'art i que compti amb un bon grup de col·laboradors experts, que l'ajudin a trobar les obres que li interessin.

Anant pels grans museus, aviat t'adones que tots els artistes contemporanis que hi estan exposats poden ser d'arreu del món, però invariablement tots viuen a Nova York, a Londres o a Berlín.

Això que dius és un altre exemple del cosmopolitisme cultural de què parlàvem. En el fons, tot són grans negocis. De tota manera, jo no vull perdre ni un segon amb tot això. Jo ja he saltat d'aquesta roda. Sé que el

món de l'art funciona així, de la mateixa manera que sé que l'exèrcit funciona així com funciona. I ja està.

Parlem d'Antoni Tàpies. Vàreu tenir relació i l'admireu. Amb el pas del temps, creus que la seva figura i la seva obra perdran prestigi o en guanyaran?

En guanyaran, segur. Era un gran artista. Això no vol dir que sempre m'agradés o hi estigués d'acord. Tàpies tenia dues coses que jo sempre li vaig criticar directament. Una era la idea aquesta que els artistes veuen la realitat profunda; és una idea que prové del romanticisme i el zen. Ell es veia com un demiürg que tenia a mà el telèfon de Déu i que anava revelant a la gent la veritat essencial de les coses. L'altra qüestió era aquesta idea que els artistes s'havien de deixar anar, crear amb automatismes, entrar en trànsit i coses així... Ell deia que això servia per arribar a la realitat profunda. Collons? Però si la realitat profunda no existeix!

PER QUÈ NO POT HAVER-HI
UN DIRECTOR DE MUSEU
O UN COMISSARI D'EXPOSICIÓ
QUE SIGUI UN CIENTÍFIC?

Personalment, com era?

Sempre mantenien una distància amb la gent. Ara bé, sempre estava atent. Tenia una bonhomia general, acollia els joves artistes, ens escoltava... Per a nosaltres era com un ritual d'anar a veure un geni, una persona que admiràvem, que ens agradava tractar.

Quins són els projectes que tens ara mateix?

I ara hem d'acabar amb aquesta pregunta de periodista principiant?!?

Quan llegeixis l'entrevista t'adonaràs que, aquí, de principiant no hi ha res. Quins projectes?

Res, zero, cap projecte. Cap. Fa tres anys que no pinto, ja t'ho he dit. És cert que podria provocar alguna exposició. Tinc tants d'anys i tanta obra feta que podria muntar una exposició, però no ho faré. Perquè no en tinc ganes ni em motiva gens. Ara bé, aviat tornaré a pintar, potser. Tinc una idea que em volta pel cap, relacionada amb el Codi d'Hammurabi, amb les *Metamorfosi* d'Ovidi i amb altres obres d'aquesta naturalesa, de les quals n'agafaré frases i... Sí, em ronda. I crec que m'hi hauré de posar.

LES SOCIETATS DE SOCORS MUTUS: els espais de solidaritat de les classes populars d'un temps

Catalina Martorell Fullana

La ciutat de Palma amaga entre els seus carrers edificis centenaris que anys enrere foren seu d'importants societats de socors mutus. Aquests espais foren creats per la necessitat d'emparar les classes populars davant la manca de previsió social. La desprotecció a la qual estaven exposats els obrers i obreres i les seves respectives famílies en cas de partir una malaltia, un accident o defunció, feia necessària la creació de societats mutus per tal d'ajudar-se els uns amb els altres i així poder pal·liar les desgràcies que com a classe social més desfavorida patien.

Inicialment la creació de societats d'aquest tipus estigué molt vinculada al republicanisme. Els republicans, preocupats per les condicions de vida dels obrers, difongueren l'associacionisme com a mitjà emancipador d'aquests. Paral·lelament a la difusió de l'associacionisme fomentaren la instrucció de les capes populars més baixes, fundaren escoles per a obrers –molts cops vinculades a aquestes societats. Un dels pioners d'aquell model fou el mallorquí Antoni Ignasi Cervera, qui al principi de la dècada dels anys cinquanta creà a Madrid la societat El Amigo del Trabajador, que a més de reivindicar feina i millores salarials per als obrers, també disposava d'una cooperativa de consum. Ell mateix creà diverses escoles per a obrers com El Trabajador i El Taller; ambdues comptaren amb un setmanari i en el cas d'El Taller també es fundà la societat mutual del mateix nom a diverses ciutats. A Mallorca aquestes idees foren recollides per homes com el republicà federal Miquel Quetglas Bauzà, que el 1851 fundà el Centre Instructiu Obrer amb l'objectiu d'instruir i organitzar els obrers.

A poc a poc les societats mutus anaven proliferant i molts cops es fa difícil entreveure la ideologia que s'hi amaga al darrera. Tot i que n'hi havia la ideologia de les quals es coneixia obertament, com fou el cas de societats mutus com El Auxilio Federal (Palma, 1873), La Fraternidad Social (Sa Pobla, 1873) o El Fomento (creada el 1869 a Andratx), totes aquestes vinculades al republicanisme federal. També hi

La Protectora

havia altres societats vinculades al conservadorisme i a l'església com La Unión (Calvià, 1870), La Constança (Palma, 1871) o La Alianza (Campos), totes de tendència carlista. D'altres, com era el cas de La Protectora –fundada el 1849– era més difícil de veure si hi havia algun partit polític al darrera. Al llarg del segle XIX aquesta societat mutual que perdurà fins el primer franquisme estigué presidida pel republicà federal Joaquim Quetglas Bauzà i pel metge també republicà federal Rafel Manera. Amb això podem observar el control que tenia la burgesia de caire radical de la Ciutat sobre aquesta societat en certs moments de la seva història. Però en general aquesta entitat acaparà interessos més relacionats amb l'oci i l'esbarjo que no pas el polític, i la podem definir com una simple societat mutual de caràcter popular. De la mateixa manera, era el cas d'altres societats creades a mitjan segle XIX i que també tancaren les portes en ple franquisme, com La Asistencia Palmesana (1859). Ambdues foren de les que més socis acapararen a Ciutat i eren molt coneguts els seus balls i les festes de carnaval, i a més comptaven amb un teatre i fou on es projectaren les primeres pel·lícules de cinema. Al final de la seva vida aquestes societats aglutinaven els sectors més benestants de la població palmesana.

A totes les noves barriades obreres que s'havien anat conformant al llarg del segle XIX a extramurs sorgiren també casinos i societats mutus. Un d'aquests indrets en el qual fins fa poc encara existien societats d'aquest tipus era a la barriada popular de Santa Catalina. Es tractava del Montepío del Arrabal de Santa Catalina, del carrer de la Fàbrica, obert el 1894 per tal de donar socors en cas de malaltia, invalidesa, accident laboral o defunció, a més de cobertura mèdica als seus associats.

Espai de Cultura Mar i Terra

La seva façana avui ha canviat, però encara s'hi poden observar alguns elements que l'entitat anà conservant al llarg dels anys. A la mateixa barriada es conserva l'edifici de la societat de socors mutus Mar i Terra, que es creà el 1898 i que ben aviat es volgué dotar d'un gran edifici i un important teatre per tal de dur a terme totes les seves activitats d'esbarjo. A altres barriades palmesanes també s'organitzaren societats de previsió, però al contrari que aquestes ubicades a Santa Catalina, el temps n'ha esborrat la petjada. Aquests indrets eren llocs molt concorreguts on la gent hi participava sovint, ja fos prenent un cafè, jugant al billar, a les cartes, gaudint d'una obra de teatre, del seu saló de lectura, etc.

CREAREN SOCIETATS
OBRERES DE RESISTÈNCIA
VINCULADES A L'ANARQUISME
I AL SOCIALISME

Altres societats foren més combatives i a més d'oferir oci als seus socis també es tenia molt en compte la instrucció, i per això algunes crearen en el seu si escoles, biblioteques, una cooperativa, una caixa d'estalvis, etc. Aquest fou el cas de la societat Unió Obrera Balear fundada a Palma el 1881 i que comptà amb el republicà federal Fèlix Mateu Domeray com un dels seus principals dirigents.

Asistencia Palmesana

Dos anys després ja comptava amb un setmanari del mateix nom i amb diverses seus a altres indrets de Palma com es Molinar, es Coll d'en Rebassa, etc., i a distints pobles. A més lluitaven també per l'emancipació de la classe obrera, tot i que des d'un vessant més reformista i no pas trencador, com més endavant proposaren els anarcosindicalistes que des dels sindicats lluitaren per una vertadera emancipació social, o els socialistes de la UGT, fundada a Palma el 1888.

De tot aquest univers associatiu del qual gaudia Palma encara en resten algunes reminiscències, com ja hem esmentat en el cas de la populosa barriada de Santa Catalina. Però també perviuen els vells edificis que albergaren aquelles societats de més transcendència com era La Protectora –al carrer de La Protectora– i La Asistencia Palmesana –al carrer de Ramon Llull–; ambdues societats recorden aquell temps en què els obrers, per tal de sobreviure a les penúries que els imposava una societat injusta com era la capitalista, havien d'unir llaços de solidaritat entre ells.

Però alguns anaren més enllà i crearen societats obreres de resistència vinculades a l'anarquisme i al socialisme tal com havia passat antigament quan el 1869 es creà el Centre Federal de Societats Obreres –vinculada a La Internacional– que aglutinava tots els obrers de la ciutat i que propugnava un vertader canvi social no solament reformista, com proposava el mutualisme, sinó que pretenia posar fi a les classes socials.

NAUFRAGI O VICTÒRIA.

El primer partit internacional del Reial Mallorca

Manel García Gargallo

El primer d'octubre de l'any 1916 es va jugar a Palma un partit de futbol envoltat per unes circumstàncies tan anormals com insòlites. Va ser el primer partit internacional jugat per la **Reial Societat Alfons XIII** (actual **Reial Mallorca**) i va tenir l'origen en la tragèdia de tres naufragis en aigües balears durant la Primera Guerra Mundial (1914-18). Malgrat la neutralitat espanyola en el conflicte, les seves aigües varen ser protagonistes de continus episodis bèl·lics amb participació dels U-boote, els temuts submarins de l'Imperi Alemany, encarregats de bloquejar i combatre les rutes dels vaixells (militars o civils) de les potències enemigues.

QUAN LA RS ALFONS XIII VA
TENIR NOTÍCIA DELS ENFONSAMENTS
VA DECIDIR ORGANITZAR UN PARTIT
DE FUTBOL A BENEFICI DELS NÀUFRAGS

Les actuacions de submarins alemanys en aigües balears s'iniciaren el maig del 1916 i aconseguiren l'efectivitat més gran entre maig i setembre: fins a una vintena de vaixells comercials de nacionalitats molt variades (Itàlia, Grècia, Noruega, França, Rússia, Bèlgica i Regne Unit), foren interceptats i enfonsats pels submarins alemanys. Aquest assetjament de la marina alemanya va arribar al seu punt àlgid al final de setembre: en un interval de quatre dies l'acció dels submarins alemanys va interceptar tres vaixells de bandera britànica.

* El **SS Charterhouse** (construït a Sunderland, Anglaterra, el 1895), vapor de càrrega capturat per un submarí alemany i enfonsat el 23 de setembre del 1916 a 48 km al sud-est de Formentera quan feia la ruta entre Tolon (França) i Gibraltar. Un oficial i dos artillers foren fets presoners. La resta de la tripulació va arribar en dos bots a les costes d'Eivissa; el 24 de setembre arribaven a Sant Elm i a cala Sant Vicenç sengles bots de salvament, cada un amb catorze supervivents. El 26 de setembre arribaven a Palma.

* El **SS Bronwen** (construït a South Shields, Anglaterra, el 1913), vapor de càrrega capturat per

Alfonso XIII F.B.C. Campió de les Balears. Any 1919

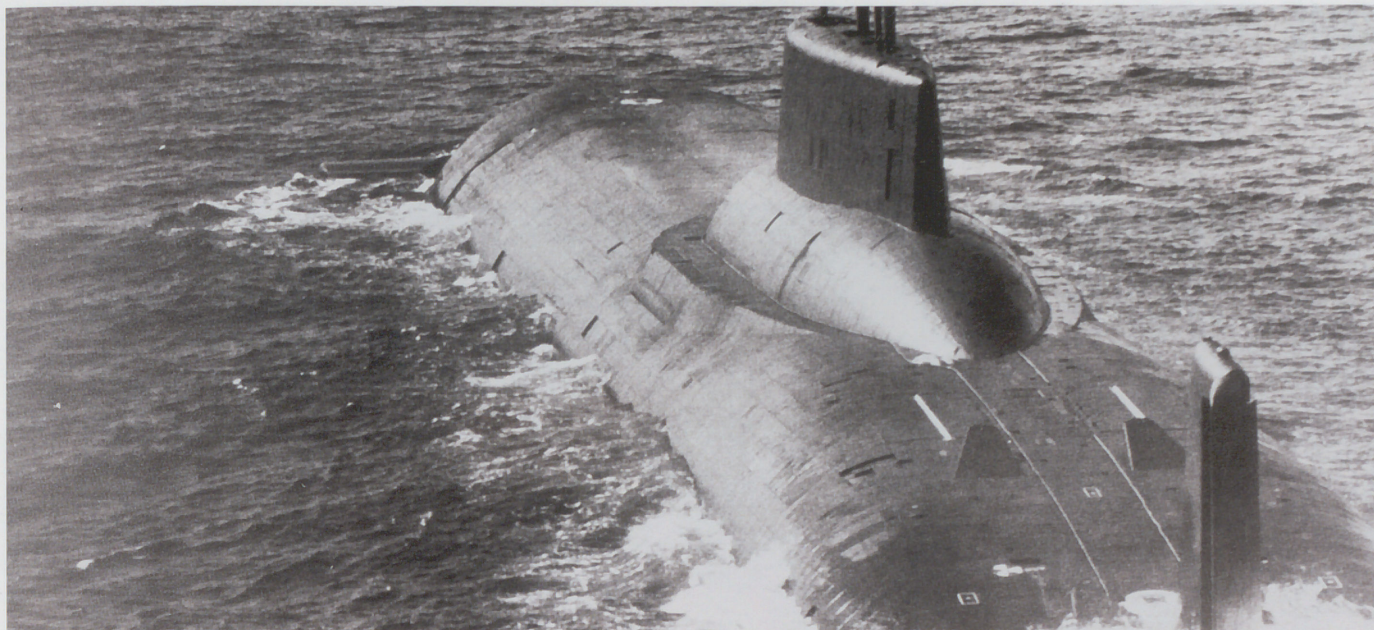
Reial Societat Alfons XIII

un submarí alemany i enfonsat el 24 de setembre del 1916 a 46 km al nord-est de sa Dragonera quan feia la ruta entre Barry (Anglaterra) i Marsella (França). Un oficial i dos artillers foren fets presoners. El 24 de setembre arribaven a Banyalbufar els 29 tripulants del vaixell i al dia següent foren traslladats a Palma.

* El **SS Rallus** (construït a Newcastle, Anglaterra, el 1915), vapor de càrrega capturat per un submarí alemany i enfonsat el 27 de setembre del 1916 a 83 km al nord-est de sa Dragonera quan feia la ruta entre Glasgow (Escòcia) i Palerm (Itàlia). No es varen fer presoners. El 27 de setembre arribava al Port de Sóller un dels bots de salvament amb dotze tripulants. Una expedició de rescat va trobar l'altre bot a alta mar amb els tretze supervivents restants. El cònsol britànic es va traslladar a Sóller i el dia 28 els va acompanyar a Palma.

Tots tres vaixells estaven armats per a l'autodefensa, atès l'estat de guerra, i tots tres foren enfonsats pel mateix submarí: el **SM U-35**, comandat pel vicealmirall Lothar von Arnauld de la Perière (1886-1941), el submarí alemany més mortífer a la guerra submarina del Mediterrani. En cap dels tres casos hi va haver víctimes **mortals**. Llevat dels presoners fets pels alemanys (es varen endur les guarnicions de defensa), la resta de tripulants arribaren a Palma al final de setembre.

Quan la RS Alfons XIII va tenir notícia dels enfonsaments va decidir organitzar un partit de futbol a benefici dels naufragats. A més, va proposar que l'equip rival dels alfonsins fos una selecció dels mateixos supervivents. El club va fer les gestions pertinents i va aconseguir tirar endavant la proposta. El primer d'octubre es va jugar el partit benèfic entre l'equip alfonsí i una selecció de les tres tripulacions. El combinat local es va imposar per nou gols a zero a un conjunt molt feble, improvisat i colpit per una

U-boote, els temuts submarins de l'Imperi Alemany

tragèdia que els podia haver costat la vida. Què va moure els alfonsins a proposar aquesta iniciativa?

Els partits de futbol que aixecaven més expectació a les Illes eren els jugats contra tripulacions de vaixells militars, primordialment de l'esquadra britànica i esporàdicament de l'alemanya o l'holandesa. Molts bucs tenien el seus propis conjunts, degudament preparats i molt sol·licitats pels conjunts locals dels ports on atracaven.

QUÈ VA MOURE ELS ALFONSINS A PROPOSAR AQUESTA INICIATIVA?

A més, les Balears eren una plaça habitual per donar dies d'esbarjo i descans a les tripulacions, la qual cosa afavoria la concertació de partits amb conjunts locals o entre vaixells de la mateixa flota que igualment aixecaven gran expectació. Des de l'any 1904 (any del primer partit) tots els enfrontaments contra equips mallorquins foren guanyats pels vaixells estrangeres i amb gran solvència. Així fins el 1914, quan l'esclat de la Gran Guerra va interrompre de soca-rel aquesta pràctica lúdica.

El febrer del 1916, enmig de la Gran Guerra, es fundava el primer club específicament futbolístic de Mallorca: la Reial Societat Alfons XIII. En pocs mesos havia progressat amb celeritat, jugat una dotzena de partits i fet dos viatges a la península, amb uns resultats esportius considerats òptims. Però mancava la prova de foc: enfrontar-se a un

combinat d'una esquadra militar estrangera. Un fet impossible en plena guerra.

Entre el 23 i el 27 de setembre del 1916 es produïren els tres naufragis. A part del fet benèfic d'ajudar els damnificats, es tractava de tripulants anglesos i donava l'oportunitat d'oferir el primer partit internacional del club alfonsí, només mig any després de la seva fundació i esquivant l'obstacle d'una guerra a la qual ningú veia un final proper. En suma, els naufragis oferien una ocasió propícia. Però malgrat els pretesos paral·lelismes inicials, el resultat final no va ser el mateix. Els naufragis provenien de vaixells mercants, no pas militars, i mancaven de la preparació física pròpia d'un cos militar. Tampoc estaven entrenats per disputar una competició esportiva. I l'estat anímic dels supervivents, víctimes d'un naufragi, tampoc devia ser el més propici. Tampoc l'èpica que es pressuposava a un partit internacional hi va aparèixer, enmig d'una cruenta guerra. Com era d'esperar, els alfonsins es varen imposar pel resultat comentat de nou gols a zero. L'espectacle, esportivament, havia estat un desastre.

Aquest episodi va tenir alguna repercussió més enllà de l'àmbit esportiu: des de llavors la intervenció dels submarins alemanys a aigües balears va descendir notablement, amb només una dotzena de vaixells enfonsats durant els dos anys posteriors de la guerra. Tampoc es varen organitzar més partits contra naufragis fins al final de la guerra.

Els partits contra esquadres estrangeres es varen reprendre el novembre del 1919, ja en temps de pau, i foren una pràctica habitual al llarg dels anys vint.

QUÈ PASSA A CATALUNYA?

Antoni Lluís Trobat

El món, i el país, ja ho diuen, fa moltes voltes. Als inicis de la tímida i –a parer de cada vegada més veus d’avui en dia– insuficient represa democràtica després de la mort del dictador foren ben poques, però existiren, les opinions que, des d’un incipient mallorquinisme cultural i polític, plantejaren que l’encaix de les Balears i la resta dels Països Catalans amb el Regne d’Espanya acabaria, si la intransigència estatalista persistia, amb el trencament. Personalitats com Josep Melià o Josep Maria Llompart, cadascú amb el seu prisma, en parlaren, emperò, en uns moments en que l’independentisme explícit era, al nostre arxipèlag i als territoris continentals de parla catalana, una opció rarota, minoritaríssima, aparentment sense futur. Xirinachs i la sopa de lletres del sobiranisme de matriu marxista –l’únic visible, tot contradint les teories de l’inefable Solé Tura que consideraven nacionalisme i progressisme antitètics– eren testimonials a Catalunya. A la Mallorca de finals dels setanta, d’entre els intel·lectuals crítics més formats només Antoni Serra, que col·laborava a Lluç, i algú més a l’entorn del PSI i, naturalment, del PSAN, es definien públicament independentistes. Eren altres temps. A quasi quatre dècades d’allò que alguns anomenen ja “Transacció”, resta clar i evident que la societat civil catalana bull d’activitat

reclamant que Catalunya esdevingui un estat sobirà. La crisi global del capitalisme financer i la crisi de valors d’una democràcia manco consolidada del que la generació que va ser protagonista del final del franquisme pensava hi han ajudat notablement. A aquest dossier intentam fer un sondeig genèric per saber què succeeix a Catalunya i ho feim, de forma intencionada, donant la veu a persones que, per edat, seran protagonistes absoluts dels nous escenaris.

Els articles del periodista Vicent Partal, nascut el 1960, del polític Jordi Armadans, del 1968, i de l’economista Eulàlia Reguant, nada el 79; així com la conversa transcrita amb Marina Llansana, del 76, Joan Safont, del 84, i Roger Palà, del 78, ens ofereixen una pinzellada ràpida de què passa al Principat. No hi trobareu totes les dades i no hi ha la franja de gent més gran representada, però creim que el contingut i la reflexió que hom trobarà a aquestes planes són un bon termòmetre de per on van, ara mateix, les coordenades d’allò que molts anomenen ja “El Procès”. Desconeixem, certament, com es resoldrà tot plegat. Però els mots que hi ha escrits, com sempre, romandran pel futur retratant els qui signen i la seva època.

INTENTANT ENTENDRE LA DINÀMICA PARLAMENTÀRIA A CATALUNYA EN PLE DEBAT INDEPENDENTISTA

Eulàlia Reguant

18 de febrer de 2006, 1 de desembre de 2007, 13 de setembre de 2009, 10 de juliol de 2010, 11 de setembre de 2012. Manifestacions, consultes ciutadanes, ciutat col·lapsada..., aquestes són les imatges i les dates que ens poden venir al cap quan parlem del debat actual a Catalunya sobre el procés d'independència. Són imatges i dates sorgides de la mobilització ciutadana, de les persones que lluny de quedar-se amb allò que passa dins el Parc de la Ciutadella, van decidir marcar l'agenda política del Parlament, i a mesura que ha anat passant el temps han aconseguit sumar-hi més persones. I per això, les mobilitzacions han estat any rere any més massives.

ELS PARTITS POLÍTICS QUE HAN GOVERNAT I EL DRET A DECIDIR

Però, i els partits i organitzacions polítiques amb representació al Parlament de Catalunya com han evolucionat a través de les mobilitzacions? Cap d'ells es troba en el mateix punt que a l'inici del debat sobre l'Estatut de Catalunya el 2006.

En aquell moment, com hom pot recordar, a la Generalitat governava un tripartit liderat pel Partit dels Socialistes de Catalunya que havia trencat amb quasi vint-i-tres anys d'hegemonia del pujolisme. Les tensions viscudes des de la seva creació, amb la fusió entre el Partit Socialista de Catalunya-

Congrés, el Partit Socialista de Catalunya-Reagrupament i la Federació Catalana del PSOE són ara més evidents que mai. La mala gestió de la crisi global realitzada per Rodríguez Zapatero i l'inici del debat independentista van generar una fractura entre el partit i part del seu electorat, que a hores d'ara encara no saben com afrontar. La suposada renovació, apartant dels espais de poder l'anomenat sector catalanista provinent de la lluita antifranquista (Maragall, Nadal, etc.), no ha facilitat un apropament a la ciutadania, ans el contrari. Actualment, dirigits per Pere Navarro es veuen arrossegats per la deriva i falta de consistència del PSOE. El debat sobre el dret a decidir a Catalunya els ha arribat en el moment de la seva reinvençió, i encara busquen com no quedar malament amb Madrid, sortir a la foto aquí, no perdre vots de caire més espanyolista cap al Partit Popular, i recuperar una credibilitat perduda a cop d'expedient, disciplina de vot i corrent interna creada.

Però, ells no són els únics que estan pagant la indecisió amb el procés nacional. Els que havien sortit més reforçats després que el tripartit fallés en la seva gestió als inicis de la crisi econòmica, la federació Convergència i Unió, tampoc han sabut agafar el timó (emulant les metàfores de Mas) de manera clara. L'auge de l'independentisme descarat i convençut ha fet aflorar les diferències entre els dos partits de la federació nacionalista: Convergència

Democràtica de Catalunya i Unió Democràtica de Catalunya. El partit democristià, UDC, liderat per Duran i Lleida, sempre ha tingut, des de la Transició (cal recordar que durant els anys trenta havia estat incipientment sobiranista, molt més que la Lliga), inclinació especial per l'encaix a l'Estat espanyol. I, val a dir, tot i que s'ha vist forçat a apostar pel dret a decidir no ha tingut mai la intenció de facilitar el procés. En canvi, CDC, a mesura que han passat els anys i que els antics dirigents de les joventuts prenien el poder, ha anat decantant-se més cap al sobiranisme per finalment combregar de manera més o menys clara amb els moviments transversals independentistes. Aquestes diferències han generat en molts moments una indefinició clara a la federació, que ha provocat reticències a la ciutadania. Així, en el moment que semblava més clar per donar un lideratge fort a Mas, CiU va aconseguir els pitjors resultats electorals des de feia anys.

Gràcies als problemes de la federació nacionalista, i al discurs desinhibitament independentista d'Oriol Junqueres, el partit de Macià, Esquerra Republicana de Catalunya, aconsegueix emular, pràcticament, els millors resultats dels darrers anys de la formació. El partit havia patit una profunda crisi interna durant els dos governs de progrés a la Generalitat, amb diverses escissions i fugues de militants (Reagrupament i Solidaritat Catalana per la Independència en són exemples clars) que l'havien deixat molt debilitat. La renovació de la direcció, eliminant qualsevol record del tripartit, els facilita una imatge fresca cap a l'electorat que els dona la clau de volta de la governabilitat de la Generalitat i facilita un pacte d'estabilitat a CiU, amb la lliçó ja apresada de no entrar a governar. Tot i això, les crítiques per part d'alguns sectors se centren en la manca de discurs més enllà de la independència. Esquerra Republicana de Catalunya intenta marcar l'agenda del procés a CiU, però no se'n surt. Les constants derives de Mas (ara hi haurà consulta tant si volen com si no volen, ara no n'hi haurà, ara es tracta de veure què diu Madrid...) deixa el partit republicà sense explicacions per la benevolència amb la qual accepten les polítiques (anti)socials del govern. Tot i això, ERC és l'únic partit en tot aquest procés que va a la una, i que si hi ha divergències, amb els anys ha après a nedar i guardar la roba.

Els darrers naufrags del govern tripartit, Iniciativa per Catalunya-Esquerra Unida i Alternativa, la coalició electoral dels ecosocialistes i els comunistes, mai van patir les conseqüències electorals d'haver governat. No s'havien definit en el debat independentista i ara continuen sense fer-ho. Organitzacions que sempre han advocat pel dret d'autodeterminació dels pobles, s'han vist obligats a acceptar i defensar el dret a decidir del poble

Oriol Junqueres

català, però davant les mobilitzacions dels darrers anys sempre han tingut problemes per posicionar-se i participar-hi. Ho fan, hi participen i les defensen, però amb la por d'abandonar el debat social, que amb la crisi econòmica i financera actual també és necessari. El cert acomplexament davant el que per a ells representa la burgesia catalana, els obliga a marcar constantment les diferències amb els moviments independentistes "transversals", com ara l'Assemblea Nacional Catalana, l'organització que està impulsant les majors mobilitzacions de la història. ICV-EUiA aposta clarament pel dret a decidir, però la indefinició de la pregunta i els obligats companys de viatge els fan dubtar de quina serà la seva resposta: sí o no.

L'ESQUERRA INDEPENDENTISTA PER PRIMERA VEGADA AL PARLAMENT

Però, els rupturistes, els que plantegen la independència per canviar-ho tot, són en el fons uns nous nous pel que fa a la política parlamentària. La CUP, Candidatura d'Unitat Popular, ha aportat un aire fresc al Parlament, però no exempt de debat i una mica de controvèrsia. Les dinàmiques de l'organització assembleària s'han vist discutides per les dinàmiques parlamentàries. Aquest actor, que sempre s'ha vist més còmode treballant fora de les institucions, exceptuant els ajuntaments, ha estat forçada a prendre decisions no gens còmodes per a ells, i sovint incompreses pels moviments independentistes "transversals": com a exemple, el vot al Parlament de la Declaració de Sobirania. Les diferents "famílies" de l'esquerra independentista (MDT i Endavant-OSAN, essencialment) viuen de manera molt diferent quina posició cal tenir davant

les mobilitzacions del sobiranisme cívic, i per tant, la CUP en determinats moments es converteix en una organització malabarista que busca no perdre el suport social provinent de molta gent de l'esquerra radical i ser present en les diferents mobilitzacions independentistes tot i la participació d'aquells considerats responsables de la crisi actual.

EL ROL DE L'UNIONISME LERROUXISTA EN EL DEBAT SOCIAL I PARLAMENTARI

Però, per fer una anàlisi de les dinàmiques parlamentàries en el debat independentista no es poden obviar els dos partits marcadament unionistes que neguen sistemàticament el concepte *nació* per a Catalunya, i conseqüentment el dret a decidir del poble català.

El Partit Popular ha vist que la deriva sobiranista de CiU li prestava vots de les elits sempre properes als democristians d'Unió, i en les darreres eleccions va assolir els millors resultats des de la creació del partit. El fet de no ser necessaris per a la federació nacionalista per governar i la majoria absoluta de Rajoy al govern central, els ha facilitat marcar un discurs radicalment anticatalà, en aquest cas, ajudats al Parlament de Catalunya per Ciutadans - Partido de la Ciudadanía. El partit liderat per Albert Rivera, que ara ja ha demostrat que va arribar per quedar-se, és el calc de la Unión Progreso y Democracia, de Rosa Díaz, en format català. Un producte genuí. Rivera ha aportat un discurs fresc, que abandera el suposat "nonacionalisme" de molts espanyols, i que tant dóna suport a propostes progressistes i socials, com a propostes liberals, com, fins i tot, a determinades propostes marcadament reaccionàries. Però, el que uneix, com ja s'ha dit, aquests dos partits, és l'oposició frontal a qualsevol proposta catalanista.

LA CIUTADANIA I EL MOVIMENT SOCIAL COM A GARANT DEL PROCÉS

En una situació de crisi global el debat que s'ha deixat de banda i que treu mica en mica el cap és la construcció del nou estat. I tot i que majoritàriament la ciutadania prefereix esperar a ser independents per definir les estructures i les polítiques a desenvolupar, cada cop hi ha més moviments, com l'impulsat per Arcadi Oliveres i Teresa Forcadès del Procés Constituent, que reivindiquen la necessitat de treballar des d'ara mateix quin model social es vol per al nou estat català.

En definitiva, l'actualitat parlamentària està marcada per una majoria a favor del dret a decidir i bàsicament a favor del sí a un estat propi en l'eventual consulta del 2014. Però si el debat ha

Assamblea Nacional catalunya

Assamblea Nacional catalunya

arribat a les parets del Parc de la Ciutadella ha estat gràcies a l'autoorganització de la ciutadania, ha estat bàsicament gràcies a les diferents plataformes

que al llarg dels anys s'han anat creant per a incidir políticament en aquest tema. I ara, qui lidera i impulsa de manera clara i diàfana la necessitat de realitzar una consulta, sota la legalitat que sigui, tant és si és espanyola o com si és catalana, el 2014 és l'Assamblea Nacional Catalana, que en poc més d'un any i mig ha aconseguit més de 20.000 persones sòcies i voluntàries estructurades en desenes d'assemblees territorials i sectorials.

Els propers mesos estaran marcats pels estira-i-arronsa del govern Mas amb el govern Rajoy, però la clau de volta la tindrà, de nou, la pressió social que els milers de persones militants, activistes i voluntàries puguin exercir per tal de forçar una consulta, legal o no, que determini el futur del Principat de Catalunya.

CATALUNYA SE SUMA A LA PROTESTA

Jordi Armadans

'The protester'. Si ho recordeu, aquest va ser el *personatge* escollit per la revista *Time* com a referent de l'any 2011. Com sempre, mira d'identificar quin personatge ha tingut més influència o ha estat més determinant en l'esdeveniment de les coses.

I, per a tal de resumir aquell any, més que escollir una persona poderosa, popular o decisiva, va entendre que calia assenyalar el manifestant anònim, el ciutadà que –sense ser activista– havia sortit al carrer per a protestar per la situació i exigir millores i canvis. Òbviament, tenien al cap la *Primavera àrab*, les revoltes populars viscudes a Tunísia, Egipte, Síria, etc., contra uns règims autoritaris i corruptes. Però també pensaven en altres fenòmens que es van veure i viure al món occidental, com als Estats Units, a Israel o a Grècia.

Sí, som dins una onada on la gent surt més al carrer: angoixada per unes condicions de vida minvants, descontenta per un poder polític frustrant, crítica amb la influència del poder econòmic en la presa de decisions polítiques i, en general, desorientada per tota la situació global.

Per què? Per una doble coincidència: el sistema polític està esgotat i la gent exigeix més.

Per una banda, és prou evident que els mecanismes de representació –allà on hi ha una democràcia formal– no acaben de funcionar: creix la impressió que hi ha decisions importants que no es prenen en funció del que vol la gent sinó d'altres paràmetres (tradició, opinió dels poders fàctics, inèrcies dels aparells de l'estat, etc.). La distància entre uns preceptes tant bells (drets humans, participació, etc.) com buits (en la seva concreció pràctica) va eixamplant-se.

Per l'altra banda, tot això es produeix en uns dels contextos històrics en què més gent ha rebut formació, té major esperit crític, sap organitzar-se, és més exigent i probablement, també té menys paciència.

EL SISTEMA POLÍTIC
ESTÀ ESGOTAT I
LA GENT EXIGEIX MÉS

Al capdavall, moltes persones han arribat a cansar-se d'un model econòmic que cada cop entenen menys però amb el qual entreveuen que uns pocs guanyen molt a costa de l'empobriment de molts. I s'ha sentit decebuda d'un sistema polític que no canalitza ni dóna solucions als seus problemes. Si a tot això hi sumem l'esclat i expansió de la capacitat d'autoorganització, dels mecanismes d'identificació i de la generació de llaços de comunitat –via Internet i telefonia mòbil–, el resultat serà l'ampliació dels models de resposta col·lectiva i una major capacitat d'incidència, al marge de la voluntat de les institucions públiques, del poder financer i de les agendes dels grans mitjans de comunicació.

I el cicle de protesta ha aparegut.

I..., té a veure tot això amb el que està passant a Catalunya els darrers anys? No i sí.

No, és clar, perquè cada país, cada societat, té els seus propis factors, esquemes i característiques específics.

Però sí perquè, en bona part, el clima de desafecció

i decepció cap al sistema és essencial per a entendre el grau i la intensitat de resposta de les darreres mobilitzacions sobiranistes.

El model polític postfranquista presentava una sèrie d'encotillaments, trampes i rigideses que han arribat a aparèixer amb tota la seva cruesa i contradicció: la Constitució es va fer per a descentralitzar i, així, mirar d'intentar desactivar les ànsies nacionalistes. No es va voler solucionar l'encaix de les diverses realitats nacionals d'un estat plural sinó, més aviat, mirar de reduir-les tot oferint-los, a canvi, una certa cessió de poder i gestió.

I després de diversos moments de queixa no ben resolts, després de viure els embats contra la llengua –en un model que ningú s'havia plantejat de retocar durant molt de temps–, després de constatar la incomoditat que generaven algunes reivindicacions de caire simbòlic (les seleccions nacionals, per posar un exemple), després de comprovar com n'era de rígid i inamovible el model polític (sentència del Tribunal Constitucional contra l'Estatut, etc.) molta gent va substituir la vella resignació o acomodació per una altra actitud: la de dir que no, que no els convenia el que els oferien. I deixar clar que no es conformarien amb qualsevol cosa.

EL CLIMA DE DESAFECCIÓ I
DECEPCIÓ CAP AL SISTEMA
ÉS ESSENCIAL PER A ENTENDRE
EL GRAU I LA INTENSITAT
DE RESPOSTA DE LES DARRERES
MOBILITZACIONS SOBIRANISTES

Tot això, és clar, en un context de crisi política generalitzada, de pèrdua de drets econòmics i socials i d'empobriment accelerat. La incertesa, decepció i sensació de buit polític va dur molta gent que no era explícitament esquerrana o nacionalista a manifestar-se amb la indignació i l'independentisme respectivament.

Sovintegen els analistes, comentaristes, tertulians i polítics que consideren que la resposta sobiranista al carrer és fruit d'una manipulació i creació artificial des de la Generalitat, els partits sobiranistes i els mitjans catalans.

Però, més aviat és a l'inrevés: és la ciutadania qui, per a bé i per a mal, per consciència i urgència, per reflexió o intuïció, està marcant els ritmes de polítics i partits, les ambicions de les institucions

i els discursos dels mitjans de comunicació: el 2010 va liquidar la via estatutària que havia ocupat pràcticament els darrers 10 anys; el 2012 va enterrar el pacte fiscal i va marcar la pauta de fer una consulta per a preguntar als ciutadans si volien la independència.

I és la ciutadania la que està fent possible uns espais de mobilització molt remarcables: recordeu la gran quantitat de consultes sobre la independència que es van fer entre 2009 i 2010? S'és conscient dels milers de voluntaris que han fet falta per a organitzar amb precisió una cadena de 400.000 persones capaç d'unir tot el territori?

400.000 PERSONES
CAPAÇ D'UNIR
TOT EL TERRITORI

Sí, a Catalunya, som en un marc de protesta. Mai, en la política catalana, la gent havia marcat tant decididament i decisiva el futur i el pols polític del país. I, això, en si mateix, ja és una immensa i gran notícia per a tot demòcrata.

PERIODISME, INDEPENDÈNCIA I INDEPENDENTISME.

UNA VISIÓ PERSONAL

Vicent Partal

Em demaneu quin paper té o tindrà encara el periodisme en el procés d'independència del Principat. És un tema ampli i amb moltes cares, i evidentment el meu paper com a director de VilaWeb m'aparta per complet de la possibilitat de convertir això en un paper acadèmic. Així que preferiria respondre tot responent algunes preguntes.

1) Què passarà amb *La Vanguardia*?

El dia abans de proclamar-se la independència d'Eslovènia jo vaig anar a la redacció de *Delo* (www.delo.si). *Delo* era i ha seguit sent el gran diari d'aquell país, una màquina de crear informació i també de fer diners, l'esmorzar obligatori de la classe política eslovena. Jo enviava les cròniques a casa usant el tèlex d'aquest diari, una civilitzada convenció que ha funcionat tant de temps com hi ha hagut tèlex al món –que crec que ja no en queda. I vaig ser testimoni, per això, d'una tremenda discussió sobre la portada de l'endemà. La direcció havia decidit eixir al carrer el dia que es proclamava la independència d'Eslovènia amb una espessa defensa de Iugoslàvia, defensa que, lògicament, comportava un atac furibund a la proposta independentista.

L'endemà es va proclamar la independència del país i ràpidament el Vaticà i Alemanya, entre altres països, van reconèixer la sobirania estatal eslovena. Així que jo vaig tornar encuriós a la redacció de *Delo* a veure què explicarien als seus lectors. I em vaig trobar una magnífica portada preparada per arribar als quioscos amb la nova bandera eslovena (se'n van inventar una) i la frase "Lliures per fi". Havien entès molt ràpid qui manaria a partir d'aleshores.

2) Amb tants mitjans en contra com tenim és possible aconseguir la independència?

Si haguéssim de fer una llista dels mitjans catalans proindependentistes probablement només a Internet en trobaríem de situats a les primeres posicions. TV3, parlant de televisió, en principi podria semblar-ho i a vegades ho és, però la seua història no pot dir ningú que siga la d'un mitjà que ha impulsat la independència. En la ràdio potser sí que RAC1 té un to més independentista però no cal perdre de vista que forma part del grup Godó. Però en els diaris de paper, en aquells que encara avui hi ha qui diu que conformen l'opinió pública més que ningú, l'independentisme no només és inexistent sinó atacat amb una fúria tremenda per aquells que venen més –fúria que la dissimulen un poc i per una temporada quan el govern de la Generalitat els omple de subvencions.

Vist això la pregunta, però, em sembla que no és si és possible aconseguir la independència en aquestes condicions. La pregunta correcta és si algú pot defensar el contrari a la vista de com ha crescut l'independentisme en el nostre país sense tenir cap dels grans mitjans a favor...

3) El periodisme pot posicionar-se a favor de la independència?

Naturalment. El periodisme, els mitjans i els periodistes, ens posicionem cada dia sobre un miler de coses. És la nostra feina. Nosaltres hem de donar als lectors una visió del món i això implica destacar més això que allò. Posicionar-nos, doncs. Normalment qui opina que el periodisme ha de ser

VILA WEB

asèptic en realitat està defensant que el periodisme siga dòcil.

Això en general. Però encara més en aquest cas particular. El Principat, i com a part de la mateixa nació que som, el País Valencià i les Illes, estem vivint un moment únic, irrepetible, històric. I de la mateixa manera que demanem als partits i a les associacions, a les empreses i als sindicats, als cantants i als poetes, als informàtics i als mestres d'escola que es comporten a l'alçada del moment històric, també això ho hem de fer els periodistes i els mitjans.

4) On hi ha la barrera, doncs, entre el periodisme i la política?

Enlloc. Entre el periodisme i els partits la barrera existeix i ha de ser ben alta. Però mai entre el periodisme i la política. El periodisme és política. I ho és especialment quan la societat el necessita més.

Els més grans periodistes no han dubtat mai quan la història cridava a la porta. No ho va fer Adam Michnik quan posava dempeus el *Gazeta Wyborcza*, el millor diari de Polònia, al mateix temps que formava part de *Solidarnosc* –i fins i tot va arribar a ser diputat i director del diari. No ho va fer Eugenio Scalfari, que com Michnik es va fer fins i tot diputat, quan combaté el perill de cop d'estat a Itàlia, gairebé en solitari des de les pàgines de *L'Espresso*. No ho van fer Katharine Graham i Ben Bradlee quan van posar en risc el *Washington Post* perseguint a mort les trampes de Richard Nixon. No ho va fer Anna Politkovskaya mentre escrivia d'una guerra perduda al cul del món i acusava Putin d'assassinats com el que ella mateixa va arribar a patir.

Jo sempre he cregut que el periodisme és un servei al país i la ciutadania. També és un negoci, això és clar. Però sobretot és un servei. I això exigeix criteri

i mullar-se. Molta professionalitat i encara més honradesa i tot. Però sobretot un compromís ferm amb la gent per a la qual escrius, amb aquells qui et llegeixen. Un compromís d'honradesa intel·lectual que certament és molt senzill: digues sempre el que penses i pensa sempre el que dius. Coste el que coste.

5) Quin és, doncs, el paper d'un diari com VilaWeb en aquest escenari?

VilaWeb ha viscut des del setembre del 2012 un augment de les seues dades de lectors impressionant i sostingut. D'acostar-nos als cinc cents mil lectors hem passat a acostar-nos als vuit cents mil. Molt probablement perquè som el reflex d'un país real que és al carrer i que molts mitjans tradicionals tenen por de mirar a la cara. Ens han deixat molt de camí a nosaltres.

Evidentment hi ha al darrere divuit anys de bon periodisme. *VilaWeb* crec honradament que no ha fallat mai quan calia que adoptés una posició difícil. I ha sabut mantenir-se al marge de la baralla dels partits i dels poders econòmics, que no és poc.

VilaWeb, però, té una missió especial. Hi ha d'altres mitjans ja clarament independentistes amb els quals compartim moltes coses. Però *VilaWeb* no veu el món des del Principat sinó des del conjunt dels Països Catalans. Així que la missió del nostre diari és i serà ser la veu de la nació completa, una missió molt més transcendental encara quan la república es proclame d'Alcanar a La Jonquera.

Sempre m'ha agradat una definició que la gent del *New York Times* repeteix a tort i dret: "Un gran diari és una nació que parla amb si mateixa". Això és el que voldria que fos *VilaWeb* i és per això que treballem.

LA GENERACIÓ, ARA SÍ, DE LA LLIBERTAT? CONVERSA AMB MARINA LLANSANA, JOAN SAFONT I ROGER PALÀ

Antoni Trobat

Marina Llansana

Roger Palà (Barcelona, 1978 / @RogerPala), Marina Llansana (Igualada, 1976 / @marinallansana) i Joan Safont (Mataró, 1984 / @joansafont) viuen, en plenitud, el procés d'independència que previsiblement pot portar Catalunya a comptar amb un estat propi en un futur més o manco proper. Crescuts durant els vuitanta i els noranta, ja en règim de democràcia parlamentària i autonòmica a l'Estat espanyol que sorgí del tardofranquisme i amb Jordi Pujol presidint la Generalitat, pertanyen a una generació sense complexos. Són joves de formació intel·lectual sòlida, amb projecció professional –en uns temps ben difícils en què la liquiditat precària ofega el nostre jovent– i amb fermes posicionaments públics. D'opinions contundents. Els uneix l'heterodòxia –i la passió pel Twitter. Els diferencia el fet d'estar ubicats en els tres grans camps ideològics del catalanisme del segle XXI: el liberalisme democràtic (Safont), la socialdemocràcia (Llansana) i l'esquerra alternativa (Palà). Safont, misser sense exercir i periodista i guionista per convicció, és un home d'altre temps: un dandy fregant la trentena que s'assembla perillosament als

seus idolatrats periodistes catalans d'entreguerres Eugeni Xammar i Claudi Ametlla. Director durant els darrers tres anys del diari digital *El matí* –nascut al seu moment com a òrgan del sector sobiranista d'Unió Democràtica–, és autor de l'esplèndid assaig *Per França i Anglaterra. La Guerra Mundial dels aliadòfils catalans* (2012) i ha fet, també, de coguionista de diversos documentals entre els quals destaquen Joan Sales: l'home incòmode, la veritat que fa nosa (2013) i Jesús Monzón: el líder oblidat per la història (2011). Una passió, la comunicació, compartida amb Roger Palà, cap de redacció de la revista musical *Enderrock* des de l'any 2005 i coordinador durant anys de la secció de cultura "Expressions" del setmanari alternatiu *Directa*, autèntica escola formativa de tota una fornada de periodistes crítics entre els quals sobresurt l'actual diputat de la CUP David Fernández. Palà, un gracienc hiperactiu, és, a més, el cervell del Grup de Periodistes Ramon Barnils i de l'Observatori de Mitjans Mèdia.cat. I també periodista, i filòloga, és Marina Llansana, la més mediàtica dels tres. Aquesta igualadina, formada al caliu de l'associacionisme cultural i que, amb el suport de Josep-Lluís Carod-Rovira, va fer el pas ben jove a la política institucional fins a arribar a ser la portaveu d'ERC de 2004 a 2008 és un exemple de persona jove que no ha volgut fer dels càrrecs públics i de partit el seu "modus vivendi". Després d'una temporada a Nova York, torna a viure i treballar a Catalunya i és membre de la junta d'Òmnium Cultural. Tots tres conversen amb *Lluc* sobre el futur del Principat. Un futur obert que albiren amb prudència però amb decisió.

COM HEM ARRIBAT FINS AQUÍ?

Antoni Trobat: La pregunta clau segurament és, com hem arribat fins aquí? El relat supera l'itinerari previst històricament per l'independentisme els darrers trenta anys?

Roger Palà: Senzillament ens trobem en un punt lògic d'esgotament del model constitucional sorgit de 1978. L'opció independentista ha arribat a ser hegemònica dins el catalanisme (val a dir que quelcom ben diferent a ser-ho dins

la societat, tot i que segurament s'hi acostarà). Hi ha un paper molt rellevant durant els noranta de creixement i solidificació d'un espai social i polític independentista, molt lligat a l'esquerra, format per un ventall ampli d'entitats i organitzacions de diferents tradicions, però d'on és just dir que sobresurt Esquerra Republicana de Catalunya, que ha tingut l'encert de recollir l'impuls del sobiranisme sociològic que sempre ha existit a Catalunya. Això va suposar que s'entrés a la Generalitat, als executius tripartits, amb forces federalistes com el PSC-CpC i ICV-EUiA. I això va suposar normalitzar l'independentisme. Es podia ser força de govern. Valoracions genèriques del pas d'Esquerra Republicana pels governs de Maragall i Montilla al marge, allò clar és que han estat decisius per fer "normal" el discurs. A partir del segle XXI eclosiona un nou sobiranisme assimilat a un moviment social més transversal sortint d'allò hiperideològic dels vuitanta. Sovint es fa un relat reduccionista, com si l'independentisme sorgís amb la crisi. Però jo crec que és important mirar enrere per saber d'on venim.

Marina Llansana: El trencament clau, per a mi, és l'Estatut de 2006. El procés estatutari va obrir els ulls a molta gent. Que ERC apostés per fer un Estatut d'Autonomia nou, quan era una formació independentista des de feia molts anys, intentant mantenir el full de ruta de demostrar que fer un estatut de màxims era impossible fins i tot amb la interlocució dels espanyols suposadament més assenyats i federalistes, va fer decantar la balança. Molts catalans progressistes o senzillament de tradició democràtica que mai havien estat independentistes veieren que no podíem confiar en Madrid. L'Estatut va cremar una generació de polítics, va ser socialment esgotador i va generar desafecció entre la ciutadania, però en perspectiva arribarem a veure que va ser crucial per despertar molta gent.

EL NOU SOBIRANISME VOL
PRESSIONAR I INFLUIR SOBRE
PARTITS SITUATS A L'ÀMBIT
DE L'AUTONOMISME

Joan Safont: L'Estatut és l'enèsim i últim intent d'un catalanisme que els darrers cent anys sempre havia optat, majoritàriament, per l'acord amb Espanya. El 2006 l'encaix esdevé impossible. I comença la mobilització al carrer: les manifestacions de la Plataforma pel Dret de Decidir, d'aquell mateix any i del 2007...

Roger Palà: En la meua opinió cal tenir present que l'últim intent d'encaix amb l'Estat espanyol el protagonitza el govern d'Artur Mas i es diu Pacte Fiscal...

Roger Palà

Joan Safont: Jo diria que la proposta del Pacte Fiscal és més fruit de l'estratègia i del tacticisme que una altra cosa... Intents d'encaix són els de 1932, 1979 i 2006...

Roger Palà: CiU passa de la política de pactes amb el PP i de predicar la necessitat de l'encaix amb Espanya a abraçar l'independentisme: l'empeny la mobilització social al carrer i el fet que moltes de les seves bases hi combreguen plenament. Hi ha quelcom important: l'independentisme clàssic sempre havia tingut una vocació de construcció; el nou sobiranisme té una vocació d'empènyer. M'explico: l'independentisme històric té una proposta que vol generar hegemonia per guanyar unes eleccions, arribar al govern i convocar un referèndum; el nou sobiranisme vol pressionar i influir sobre partits situats a l'àmbit de l'autonomisme (especialment sobre CiU, però també sobre el PSC i ICV) i arrossegar-los cap a posicions sobiranistes.

Antoni Trobat: El que està clar és que fins fa molt poc l'independentisme clàssic (entès com ERC –una força amb uns percentatges de vot durant molts d'anys similars als de l'esquerra nacionalista mallorquina–, l'esquerra radical independentista –que després de dècades d'extraparlamentarisme i feina exclusivament cívica ha trobat via d'expressió electoral en la CUP– i les persones a títol individual dels altres partits i de la societat civil que es reclamaven sobiranistes) no podia ni somiar una

Joan Safont

situació com l'actual. Eren una minoria activa i visible, però una minoria al cap i a la fi. Com es fa el pas cap a la majoria social? Com s'incorpora la gent al nou sobiranisme?

Marina Llansana: La majoria de gent que s'incorpora recentment al sobiranisme no ho fa mitjançant la identitat (ni la llengua, ni la cultura, ni el folklore, ni la tradició); es tracta de persones que aposten per la construcció de l'estat propi per qüestions eminentment pragmàtiques. La denúncia de l'espoli fiscal ha tengut, aquí, un paper cabdal. Ara mateix hi ha un creixement important d'independentistes que no són nacionalistes, no són patriotes en el sentit clàssic del terme, sinó que són sobiranistes per millorar la seva vida i la de les seves famílies.

Joan Safont: A vegades he dit provocadorament que serem independents malgrat nosaltres mateixos... Sovint no hem donat bons motius perquè la gent s'incorporés a la causa sobiranista: resistencialisme, sectarismes innecessaris, excessos de simbolisme... I tanmateix, han fallat tantes ideologies i tants somnis que l'única sortida, per a molts ciutadans ben diversos, és bastir un país nou. Des de zero. I permeteu-me una anècdota. A la manifestació de l'11 de setembre de 2012 vaig participar-hi amb un bon amic meu, catalanista de pedra picada, i amb la seva parella, de família castellanoparlant, néta de guàrdia civil i poc polititzada. Doncs ella tenia més clar que l'única opció que tenim els catalans és l'estat propi que no pas ell!

Roger Palà: El polític Jordi Muñoz teoritza que hi ha, a grans trets, tres blocs socials de suport a la independència. Per una banda, gent que pivota sobre la qüestió identitària catalanista –ciutadans que ja eren independentistes i gent que no ho era, com molts votants de CiU, però ja feia del catalanisme la base del seu ideari–; de l'altra, persones que han arribat al sobiranisme a partir del greuge –no el fiscal, sinó el polític, el greuge provocat per les tribunes mediàtiques de l'espanyolisme que des de la premsa de Madrid es passen el dia atacant-nos i que té una incidència important en ciutadans progressistes històricament propers al PSC i a ICV que se senten deseparats–; i, finalment, els motivats pel greuge econòmic de sentir-se espoliats. Aquests, els del darrer bloc, són els que decantaran la balança en un hipotètic referèndum. Però també són el sector més voluble i influenciable mediàticament. De moment, Espanya no està donant arguments en contra de la independència. Tan sols es dedica a deslegitimar. Però a partir que es possibiliti de forma seriosa una consulta vinculant veurem quines concessions fan per intentar recuperar els neosobiranistes motivats per la qüestió econòmica...

Joan Safont: Dubto que Espanya pugui fer grans concessions econòmiques, sincerament. Pel que fa al fet que l'Estat encara no ha passat a l'atac, sovint els catalans i el catalanisme hem tendit a subestimar la maquinària espanyola. Que és molt més eficaç i potent del que sembla. El combat democràtic per guanyar la consulta serà molt dur!

Antoni Trobat: El tercer bloc que apunta en Palà citant en Muñoz sembla que pot ser compost per les classes mitjanes empobrides per la crisi, no?

Roger Palà: En part, sí, però és més complex. Els dos primers blocs que he citat són molt semblants sociològicament: les classes populars, esdevingudes la gran –i de cada vegada més antiga i apimada– classe mitjana, tradicionalment amb un fort pòsit catalanista, democràtic i de progrés. Allò interessant del tercer bloc és que és molt més heterogeni: catalanoparlant i castellanoparlant, classe treballadora i classes mitjanes híbrides, persones amb diversos graus de qualificació professional...

Joan Safont: Molta gent que la bandera i la llengua no els ha interessat mai veuen en el tema econòmic i en les balances fiscals que tant ens perjudiquen (també a les Balears i al País Valencià!) el principal greuge que patim. I per això advoquen per la sobirania!

Roger Palà: He de dir que a mi em preocupa el dèficit fiscal com a argumentari bàsic d'un cert

independentisme. Per a mi l'argument economicista com a base de tot és un argument feble. I no perquè no sigui cert. Ha estat, i és, un tema clau, sens dubte... Els anys noranta, en ple pujolisme, ERC comença les campanyes sobre el dèficit fiscal –coincidint amb les que feien els sobiranistes progressistes de les Balears i el País Valencià– i això enganxa molta gent al discurs que calen estructures d'estat. Avui dia, malauradament, poc ha canviat. El que passa és que llegint determinades tribunes d'alguns economistes i opinadors del sobiranisme liberal sembla que la futura Catalunya independent serà una mena de paradís terrenal en què automàticament el dia de la independència se'ns ingressaran a tots els catalans 2.000 euros anuals als comptes corrents. Crec que és un argumentari perillós entre d'altres coses perquè no serà així i perquè està basat només en el greuge. I perquè pot arribar a interpretar-se contrari a una fiscalitat mínimament redistributiva o progressista! Això, a mi, em fa por. Més enllà de l'"Espanya ens roba" sovint hi ha el discurs de "els meus diners que no els toquin"..., i és una mica perillós.

I EN TOT AIXÒ, QUIN PAPER HI TENEN LES ELITS ECONÒMIQUES DE CATALUNYA?

Antoni Trobat: I en tot això, quin paper hi tenen les elits econòmiques de Catalunya? A les Balears encara discutim, a voltes, si històricament hem tengut realment burgesia. Un concepte molt mastegat i que, a Catalunya, respon més, pel que sembla, al PP i a l'unionisme que no pas a CiU, però que sempre arriba a sortir al debat.

Joan Safont: Les elits estan mitificades. Després de la guerra del 36 la burgesia catalana canvia molt i es venen l'ànima i el llinatge. Deixen de ser un tot homogeni, si és que ho havien estat mai. El senyor Lara, pare del propietari actual de Planeta, per exemple, és un capità andalús de la Legió que entra victoriós per la Diagonal el gener del 39, es casa amb una senyoreta de casa bona catalana i d'aquí construeix un imperi..., però ja no és la burgesia del XIX... El mateix Fèlix Millet és el senyor que tenia la clau d'una institució cultural; un empleat (on són les seves fàbriques tèxtils?) que ha robat, però que pintava molt menys del que pugui semblar. Més enllà del mite, si al Grup 62 o a *La Vanguardia* li surten els comptes, al final no tenc el menor dubte que no posaran pals a les rodes...

Marina Llansana: El que caracteritza l'establishment és que sempre es posa a favor de la majoria. A mi no em fa patir gens, certament. Cada persona té un vot, i nosaltres sumam molt més que ells. No

podem esperar que ho liderin però l'endemà s'hi sumaran... *La Vanguardia*, La Caixa i el RACC volen fer negoci, i amb la independència no en deixaran de fer!

Roger Palà: L'establishment té un pes important que no pot obviar-se...

Marina Llansana: S'hi adaptaran amb una facilitat admirable, a la nova situació...

Joan Safont: Insisteixo que un exemple que això de les elits antiindependentistes és molt relatiu és el cas de l'empresari Ferran Rodés, principal accionista del diari *Ara*. Rodés és el fill de Leopoldo Rodés, el president de la Mútua Asepeyo i vicepresident del RACC, i no precisament un nacionalista català. Però el fill ja és una altra cosa i no exclou que s'hagi aventurat en un projecte de diari nacionalment autocentrat!

Roger Palà: La independència convé a La Caixa? Convé a Repsol? Potser, dependent de com s'edifiqui, si fem un nou estat no els convé gaire, i mouen tots els fils possibles per evitar-ho. Ho hem de tenir clar. De fet, jo començaria a patir des del moment en què, avui, tots els partits amb representació al Parlament de Catalunya, a excepció de dos, tenen un deute considerable amb La Caixa...

Marina Llansana: No els donem més importància de la que tenen...

Roger Palà: És important no tenir una actitud naïf, crec. A vegades sembla que farem un referèndum, guanyarà el sí i l'endemà ja serem un país independent i, això, excuseu-me, dista molt de la realitat. Jo diria que tot el sobiranisme, des del govern d'Artur Mas a la CUP, poques vegades treballa i prepara de forma rigorosa el què i el com del dia després. I si això és seriós, cal fer-ho. Començant pels avals internacionals...

Antoni Trobat: En aquest sentit, la majoria del sobiranisme aposta més pel referèndum que per allò que alguns anomenen DUI (Declaració Unilateral d'Independència) al Parlament?

Tots a la vegada: Referèndum!

Roger Palà: Una mica de raó té en Pere Navarro, del PSC, quan diu que el procés hauria de ser d'acord amb Espanya (somriu). Construir un estat amb Espanya en contra no és factible. Al final ens haurem d'entendre. D'altra banda, jo no veig ni entenc això que defensa CiU de fer unes eleccions plebiscitàries... El que cal és forçar un referèndum, i, segurament, de cara a l'impacte internacional, que

Espanya es posi en evidència, inicialment, prohibint-lo i enviant la guàrdia civil a retirar les urnes...

Marina Llansana: Jo crec que ningú vol excloure l'Estat espanyol del procés. Són ells que s'autoexclouen del diàleg.

Joan Safont: Que l'Estat espanyol no vol col·laborar és evident. Juguen a la tàctica d'allò que en tauromaquia diuen el "Don Tancredo", allargar i no fer res, mentre van amenaçant i ficant la por al cos. Sóc de l'opinió que avenir-s'hi, de forma intel·ligent, els faria guanyar. Al final, i agafant el tema internacional abans esmentat, crec que necessitarem un *Deus ex Machina*, que deien al teatre grecollatí: una carambola internacional que, sumada a la consulta, ens faci guanyar.

Antoni Trobat: Els nostres sociolingüistes porten dècades citant el Quebec. Un país que va perdre un referèndum el 1980 i un altre el 1995. Imaginau un escenari a la quebequesa, on no es guanyés la consulta?

Marina Llansana: No ens ha de fer cap por: només el fet de poder votar ens posaria al mapa del món i a la cua de la llista d'espera, amb Escòcia, Flandes i el Quebec.

Antoni Trobat: Quina importància té la qüestió dels Països Catalans? Certament la idea confederal i de construcció des de la pluralitat de subjectes torna a ser molt present. I fa pensar, des de les Balears i el País Valencià, que les teoritzacions pragmàtiques que intel·lectuals com Damià Pons i Joan-Francesc Mira han fet les darreres dècades o les que sempre ha defensat el fusterianisme heterodox que impregna la societat civil dels nostres territoris –i que l'historiador Toni Rico ha explicat molt bé a *No tots els mals vénen d'Almansa* (El Jonc, 2013)–, han arribat a guanyar la partida, dins el mateix catalanisme, al regionalisme i al jacobinisme mimètic del model hispano-francès. Com es veu això des del Principat?

Marina Llansana: Cap partit principatí ho ha resolt bé, francament. Uns no s'han atrevit, ni tan sols mentalment, a travessar les fronteres que ens separen; i uns altres han fet l'opció de la implantació als altres territoris sovint amb malentesos i errades que els feien no connectar amb els moviments sobiranistes organitzats allà prèviament. Crec que tot el catalanisme principatí ha de reconèixer els seus errors estratègics a les Balears i al País Valencià.

Roger Palà: Hem de tenir present que l'autonomisme ens ha fet molt de mal i que hem viscut d'esquena

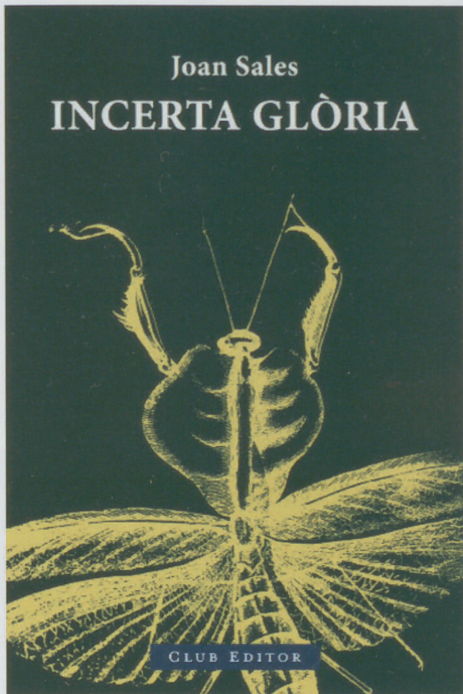
Antoni Trobat

els uns dels altres molt de temps. Però sí que és veritat que, des del Principat, veure el creixement de projectes aut centrats al País Valencià i a les Balears (com el cas de Compromís), que no tenen el fusterianisme estricte com a base del seu ideari, però no en reneguen, i, a més, incorporen elements que a mi, com a català d'esquerres, m'interessen especialment, com la defensa del territori associada a la identitat col·lectiva, és ben interessant. Pel que fa a qüestió de l'articulació política i de la confederalitat, és evident que s'ha treballat molt poc. Durant anys els Països Catalans han estat més un eslògan que una praxi o una teoria seriosa.

Joan Safont: Si la independència era una utopia i ara no ho és, els Països Catalans poden deixar de ser-ho. Els governs del PP a les Balears i el País Valencià es creuen els Països Catalans més que nosaltres i ens ho demostren amb els seus atacs diaris a tot el que ens uneix.

Marina Llansana: Jo crec que en el moment que redactem la nostra pròpia constitució podrem decidir quina ha de ser l'articulació de Catalunya amb la resta de territoris.

Antoni Trobat: Si en 35 anys no s'han fet quatre tesis potents des d'un món tan dinàmic com el de l'acadèmia i la universitat catalana sobre aquesta qüestió, sembla complex que pugui resoldre's en poc temps i enmig d'una tempesta amb mil fronts com la que desencadenaria la secessió del Principat. L'Estat espanyol no posaria com a condicionant a la nova República catalana no becar estudiants illencs ni valencians ni establir consolats a Palma o

Incerta Glòria, Joan Sales

a Castelló? I un executiu català com l'actual no ho acceptaria sense gaires problemes?

Joan Safont: No ho sé. Tot és obert. Renunciàriem a piular quelcom respecte les comarques del Rosselló a canvi de l'ambaixada a París? Ara mateix no ho sabem. Jo crec que bona part de tot plegat depèn de la capacitat que una Catalunya sobirana tingui d'irradiar el seu èxit a l'exterior. Si el model és exitós, illencs i valencians voldran seguir-nos, amb la fórmula que considerin adient. Dit això, tampoc cal tenir por a la separació política: Flandes i Holanda no volen la unificació però tenen clar que són un mateix espai cultural i cooperen i ho aprofiten en tot moment!

Antoni Trobat: D'altra banda, i per anar finalitzant, l'eix esquerra-dreta, estrictament ideològic, torna a ser candent. Fa la impressió que els pols del catalanisme es rearmen intel·lectualment. Dos exemples: la vindicació de la figura de l'editor i autor d'*Incerta Glòria*, Joan Sales, des del sobiranisme liberal (un home que defensava, davant la guerra civil de 1936-1939, una "Tercera Via" entre els dos bàndols amb Catalunya com a "únic estendard"), i l'actualització que fan del substrat anarquista, llibertari, de l'esquerra catalana, historiadors com Xavier Díez i altres (*L'anarquisme, fet diferencial català*, publicat a l'editorial Virus, enguany), que llancen idees com que l'únic cop que Catalunya ha estat sobirana durant la contemporaneïtat ha estat amb el Comitè de Milícies Antifeixistes controlant els carrers de Barcelona l'estiu del 36. Com ho valorau?

Joan Safont: És lògic que hi hagi un rearmament. I que preparem el debat polític, apassionant, que viurem després de la independència. Jo voldria comptar ben aviat amb un estat propi per poder discutir coses que es discuteixen a les democràcies "normals": qüestions ambientals, model social...

Roger Palà: Això que esmenta en Joan de "Primer la independència, i després ja parlarem de tot" és el quid de la visió oposada que esquerra i dreta tenim del procés. És un discurs enganyós, fals. Que l'actual govern deixi de privatitzar, retallar i concedir subvencions al grup Godó i després ja iniciarem el procés, no? Un estat no es crea de bell nou, i hi influeix molt la correlació de forces anterior. Depèn de qui gestioni i com es gestioni el procés es pot fer un estat, anant a models extrems, com Andorra o Suïssa o de l'estil de Veneçuela o l'Equador (o com Islàndia o Dinamarca, si ho preferiu). No és el mateix, i genera unes adhesions o unes altres, saber, quan votes a un referèndum, que optes per un estat que prima l'ensenyament públic o que no tindrà exèrcit, o per un estat on l'escola privada rep tracte de favor i que diu que serà a l'OTAN. El discurs de deixar per demà el debat del model reforça l'*status quo* actual. La dreta sobiranista vol hegemonitzar el relat i el discurs, i fa bé..., el problema no és de la dreta sobiranista, sinó de l'independentisme d'esquerres que no fa discurs propi i argumentari consistent. El sobiranisme liberal, per contra, ho ha fet molt bé gràcies a *think tanks* i laboratoris d'idees ben exitosos! Posposar el debat, però, em sembla una estratègia per portar l'aigua cap al molí dels que no volen canviar res

Joan Safont: Tradicionalment l'independentisme estava vinculat a l'esquerra alternativa més radical. Això, ara, que s'hi ha incorporat el gruix de la societat, els fa estar gelosos. Amb el procés, tanmateix, jo crec que tot canviarà. El sistema de partits mutarà considerablement. Convergència Democràtica podria implosionar en tres partits, Esquerra Republicana esdevindrà el que representa el Partit Socialista a França, Iniciativa es convertirà en el partit Verd, Ciutadans i l'identitarisme espanyol serà un espai homologable al que són les formacions russòfones a les repúbliques bàltiques...

Marina Llansana: Jo crec que la idea social, de l'esquerra, ha impregnat el sobiranisme en conjunt. Que la ciutadania vinculï independència amb benestar i justícia social ja és un triomf de l'esquerra!

Roger Palà: El que està clar és que hi haurà una pugna ideològica abans, durant i després d'aquest procés.

Joan Safont: I la viurem!

UNA OBRA CULTURAL PER A UNA MAJORIA SOCIAL

Tomeu Martí i Florit

La manifestació del 25 de març de 2012, que col·lapsà tot el centre de Palma amb els carrers plens a vessar de gent que proclamava "Sí a la nostra llengua", no és només una de les més importants de la història de les Illes Balears, és el moment que ens serveix per fer visible una nova realitat que s'ha anat covant aquests darrers anys: el compromís amb la llengua catalana és una idea majoritària a la societat de les Balears.

Si el primer Correllengua i la primera Diada per la Llengua celebrats l'any 1995 signifiquen i simbolitzen el pas del moviment de defensa de la nostra llengua d'una idea pròpia de les elits culturals a un vertader moviment de masses, la manifestació del 25 de març de 2012 i l'anomenada Revolta dels Enllaçats signifiquen un nou bot quantitatiu que situa aquest moviment a les portes de la majoria social.

El 2012 –que és l'any en què l'Obra Cultural Balear compleix els 50 anys d'existència– és l'any en què es produeix (o en què es fa visible) aquest bot, com a conseqüència de les greus agressions i els retrocessos promoguts pel Govern Bauzá, i també gràcies a la feina feta des de les associacions que formen el Moviment per la Llengua, i de manera singular, gràcies a la feina feta per l'OCB. Aquests darrers anys l'OCB ha desplegat un programa d'actuació que ha tingut com a eix fonamental el de sumar voluntats, multiplicar la xarxa de complicitats i fer arribar el missatge de l'entitat de manera directa a desenes de milers de mallorquins i mallorquines.

S'ha reforçat la feina de promoció de la llengua catalana i la defensa dels drets dels qui la volen usar. S'ha reforçat i fet créixer la xarxa territorial, que ja abasta tot Mallorca i que ha penetrat per primera vegada en algunes barriades de Palma. S'ha mantingut un discurs, perfectament coherent, que ha combinat la defensa dels drets dels catalanoparlants amb el convit permanent dirigit a totes aquelles persones que encara no han après la nostra llengua. S'ha mantingut una absoluta independència de les institucions públiques i dels partits polítics, tant dels que treballen a favor de la nostra llengua, com del PP, que la voldria exterminar. I, sobretot, s'han impulsat una sèrie de

campanyes populars que han fet arribar de manera directa, sense intermediacions ni manipulacions, el nostre missatge a milers i milers de persones. La campanya SUS Mallorca (2007), la campanya Cafè per la Llengua (2009-2010) i especialment la campanya "Mallorca m'agrada!" (2010-2011) han servit per rompre la imatge distorsionada que tenien molts conciutadans de què és i què vol l'OCB, i per a sumar-los a aquesta nova majoria social, incipient i engrescadora que s'està configurant al voltant de la idea que la nostra llengua és un bé que s'ha de protegir i potenciar col·lectivament.

Els 50 anys de l'OCB es compliren en un marc imprevisit i absolutament bipolar. Mentre apareixien els primers símptomes evidents que s'estava guanyant la batalla ideològica al voltant de la política lingüística, aquesta victòria es produïa al preu de generar un important desgast en l'estructura organitzativa de l'OCB i a costa d'un encara major desgast de les persones més compromeses amb l'entitat.

EL COMPROMÍS AMB LA
LLENGUA CATALANA
ÉS UNA IDEA MAJORITÀRIA A
LA SOCIETAT DE LES BALEARS

Es pot expressar d'una altra manera: L'OCB ha assolit el seu principal objectiu, que no és cap altre que amarar la majoria de la nostra societat d'una estima i identificació cap a la nostra llengua. El preu ha estat l'erosió de l'estructura organitzativa de l'entitat. Arribats a aquest moment crucial de la història de la lluita per la nostra llengua, és el moment propici per fer una nova renovació en profunditat de l'OCB, per adaptar-la al nou context social i al nou context polític que es produirà a les pròximes

eleccions, on amb tota probabilitat, aquesta incipient majoria social farà pagar un alt preu polític als agressors dels nostres drets lingüístics.

Els 50 anys de l'OCB ens obliguen a ser fidels a la gloriosa història de l'entitat però, de la mateixa manera, ens empenyen, també, a continuar evolucionant per assolir noves fites.

En aquest nou cicle que ha de començar el proper curs, un servidor no hi ha de tenir un paper protagonista ni capdavanter, però malgrat això, s'atreveix a llançar una dotzena d'idees (algunes de ben poc originals) per tenir en compte en aquest procés de represa:

1 – L'OCB, i el seu entorn associatiu, és avui, encara, el millor instrument que tenim per mantenir la lluita en favor de la nostra llengua, cultura i país.

2 – Sens dubte el millor que té l'OCB és la gent que la forma. Però un altre gran actiu, importantíssim per a una entitat amb 50 anys d'història, és la memòria. L'experiència. Tot el camí fet és el millor antídote per protegir-nos de segons quines aventures. El gran tresor de l'OCB és que ha fet una llarga trajectòria i que en tots aquests anys s'han produït encerts i equivocacions, i cal aprendre d'ambdós.

3 – Ara és un bon moment per obrir l'Entitat a noves persones, noves maneres de fer i fer-ho amb transversalitat ideològica i amb la generositat del guanyador. No és el moment de tancar-se com una associació purista i monotemàtica. Venim d'una època d'obertura i de suma de voluntats, però és el moment de fer un nou esforç innovador i no viure aquests temps d'incerteses en clau d'amenaça, sinó en clau de noves oportunitats. Les portes de l'OCB són avui generosament obertes a tothom que vulgui compartir aquest futur engrescador que se'ns obri a l'horitzó, sense importar gaire quin sigui el passat que arrossequin algunes de les persones que s'han incorporat o es volen incorporar a la dinàmica de l'entitat en el moment present. Cal tenir en compte, però, que algunes vegades es produeixen usos fraudulents del concepte transversalitat. Hi ha gent que l'usa per a imposar la seva manera de veure el món i deslegitimar les oposades.

4 – També és un bon moment (de fet, no hi ha altre remei) per a fer una reestructuració del funcionament de l'OCB. És el moment de revisar totes les inèrcies. Continuar amb allò que funciona i millorar tot allò que es pugui millorar. En èpoques de creixement, són inevitables alguns moviments tectònics. L'experiència ens diu que cal encaixar-los i sumar-los a una dinàmica positiva i integradora.

5 – Si és cert que un dels motius principals d'orgull dels que pot bravejar l'actual OCB és de la robustesa i el dinamisme de la seva xarxa territorial, no és menys

cert que la xarxa sectorial ha de revisar estructures i objectius. Si no ho fa, corre el perill de desbordar-se per una onada intensament viva d'aquesta majoria social que l'OCB i entorn han de liderar.

6 – És necessari afrontar nous reptes de creixement. El nombre d'associats no ha tocat sostre, ni molt manco. Cal veure com es pot sumar la massa social formada pels associats a la dotzena d'entitats amigues de l'OCB i com es fa créixer el nombre d'associats a les entitats germanes. També s'ha d'encarar el gran repte d'organitzar l'OCB a Palma.

7 – L'OCB és i ha de continuar sent un interlocutor vàlid per a totes les institucions i organitzacions democràtiques no sectàries. L'OCB és un interlocutor per a qualsevol persona i institució que accepti les regles del joc de la Democràcia. No ho ha estat, no ho és, ni ho ha de ser mai per a aquelles persones o institucions que prostitueixen el sistema de pluralitat i democràcia.

8 – L'OCB ha de ser el primer agent propiciador i defensor de la cohesió social. Una societat cohesionada és la societat que desitja i per a la qual treballa la nostra Entitat. Una societat fracturada, desestructurada, fragmentada o organitzada en guetos és a les antípodes del que vol l'OCB per a Mallorca i per a les Illes Balears.

9 – L'OCB ha de ser (ja que les institucions públiques no ho són) el principal garant de la plena i total recuperació de la llengua catalana a

les Illes Balears. Ha de continuar treballant en campanyes de sensibilització social, denunciant les agressions als drets dels catalanoparlants i fent propostes per reprendre el procés de normalització lingüística, ara sabotejat per José Ramon Bauzá.

L'OCB HA DE SER
LA PRINCIPAL VEU
DE LA DEFENSA DELS
INTERESSOS ECONÒMICS
DE LES ILLES BALEARS

Recordem que existeix el full de ruta per assolir la plena normalitat de la nostra llengua a les Balears: el Pla de Normalització Lingüística aprovat pel Consell Social de la Llengua.

10 – L'OCB ha de continuar sent un motor de dinamització cultural. A Palma el paper que té avui per avui Can Alcover és imprescindible. De la mateixa manera, les delegacions són generadors permanents d'activitat cultural als seus respectius municipis.

11 – L'OCB ha de ser la principal veu de la defensa dels interessos econòmics de les Illes Balears. L'OCB va ser qui primer alçà la veu en la denúncia de l'escandalosa discriminació que aplica l'Estat espanyol a la nostra comunitat. L'OCB ha de ser l'aglutinador de tota la gent que veu que els seus interessos econòmics són perjudicats per un

sistema d'ofec econòmic irracional. També ha de dedicar esforços a obrir els ulls a molta gent que encara no ha descobert que el dèficit fiscal, d'infraestructures i d'inversions que pateix la nostra terra els afecta a ells en primera persona.

L'OCB ha estat i és i ha de continuar sent un instrument de lluita a favor del ple autogovern de les Balears i un pont de germanor amb la resta de territoris dels Països Catalans.

12 – L'OCB és avui una entitat moderna i present en totes les xarxes socials i virtuals que la concerneixen de qualche manera.

En aquest sentit, és necessari aprofundir la feina en el marc de les xarxes per la Llengua, la Cultura i el País als àmbits de Mallorca i d'Illes Balears, i també en el marc de la Federació Lull (juntament amb Acció Cultural del País Valencià i Òmnium Cultural) i d'ELEN (European Language Equality Network).

En definitiva, l'OCB ha d'aprofitar l'actual conjuntura per fer un nou bot endavant. Fidel sempre als seus orígens, orgullosa i conscient de la seva pròpia història, però decidida a escriure'n les millors pàgines.

Cal superar qualsevol perspectiva o temptació endogàmica i apostar sense complexos per intensificar el diàleg amb la societat mallorquina. Fer una entitat robusta però flexible que sàpiga engrescar la ciutadania del nostre país en un gran projecte: fer una Obra Cultural per a una majoria social.

OBRA CULTURAL BALEAR: CINQUANTA ANYS FENT PAÍS

Jaume Mateu i Martí

L'Obra Cultural Balear (OCB) va ser fundada el 1961 i des del primer dia s'ha esforçat per mantenir ben teses les veles de la reivindicació i també curosament untades les bieles de les proposicions per tal de mantenir la presència i el tremp de la llengua i la cultura catalanes, les pròpies de l'arxipèlag de les Balears i Pitiüses.

Francesc de B. Moll, impulsor del projecte, quan a les seves memòries parla de la creació de l'OCB, ho fa amb un marcat caràcter alcoverià. Diu que, en acabar la redacció del Diccionari Català-Valencià-Balear, havia arribat el moment de continuar l'"Obra" iniciada per Antoni M. Alcover passant a l'acció, incidint directament en la ciutadania donant-li a conèixer la seva llengua i la seva cultura que compartien amb altres territoris.

UN DELS MÈRITS DE L'OCB HA ESTAT NO
PERDRE MAI EL POLS A LA REALITAT SOCIAL

Els impulsors i primers associats també reconeixien que l'Associació per la Cultura de Mallorca (ACM) era un dels seus referents. Fundada el 1923, aquesta entitat volia difondre la cultura mallorquina, fer arribar els seus valors a tots els estrats socials, impulsar el català i demostrar que, amb aquest, es podia arribar a l'excel·lència en qualsevol branca del saber. Entre la seva àmplia producció editorial en destaquen el butlletí *Quadern Mensual*, l'*Almanac de les Lletres* i la revista mensual *La Nostra Terra*, escrita íntegrament en català i que contenia aportacions científiques, literàries i d'altres ciències. En l'ACM hi conflüen persones provinents de distintes ideologies polítiques i entre els seus presidents cal destacar-ne el batlle màrtir Emili Darder i Cànaves (1895-1937), que en féu cap des del 1925 al 1931. La Guerra Civil iniciada el 1936 va desfer aquesta associació.

Per això, allò que volien els impulsors i fundadors de l'OCB era divulgar com més millor la llengua i la cultura catalanes prenent com a model l'Òmnium Cultural, fundada a Barcelona el 1960. La diferència era que els iniciadors de l'entitat principatina

OBRA CULTURAL BALEAR

LLENGUA CULTURA PAÍS

1962-2012

pertanyien a la burgesia il·lustrada catalanista i l'OCB s'hagué de nodrir bàsicament d'intel·lectuals. Tornant a Moll i sobre aquesta circumstància, diu a les memòries que estava empegueït de veure que molts de mallorquins es feien molt rics i no destinaven absolutament res d'aquests guanys respectables a millorar les condicions culturals de Mallorca, que tant els donava.

En els primers plans de treball de l'OCB hi figura com a principal activitat organitzar cursos de català, que es feien a l'Estudi General Lul·lià. Aleshores, l'ús del català a Mallorca –i a les altres Illes– era molt alt però no així el coneixement de la seva gramàtica ni el mecanisme ortogràfic que la regeix, atès que el franquisme –imperant aleshores– controlava fèrriament que les llengües vernacles mantinguessin pertot i tostemps el seu caràcter domèstic i domesticat. Per tant, era primordial que el català adquirís el prestigi que li corresponia, que fos de cada vegada més present en la vida social; aconseguir-ne l'oficialitat, en una paraula.

D'aquesta activitat en naixeren també les primeres delegacions. Per tant, la transcendència d'aquests cursos de català va ser enorme tant per a Mallorca com per a l'entitat, perquè la ben situà en el desolat mapa cultural de l'arxipèlag, la féu conèixer arreu i la dotà de prestigi.

Iniciant els anys setanta del segle passat, s'intensifiquen les activitats de l'OCB en el camp de la cultura programant premis literaris, cicles de conferència i fins i tot formant un grup de teatre propi.

Un dels mèrits de l'OCB al llarg dels seus primers cinquanta anys ha estat no perdre mai el pols a la realitat social que viu l'arxipèlag en cada moment i actuar d'acord amb aquesta realitat. Així, en el franquisme tardà i atenent el clam de canvis polítics

i socials, incorpora l'objectiu de país als de llengua i cultura.

LES BALEARS VAREN CLAMAR PER SER "COMUNITAT HISTÒRICA"

En els darrers anys del franquisme, l'OCB és pràcticament l'única entitat civicocultural de les Illes Balears amb la presència i entitat suficients per emparar o acollir bona part del moviment antifranquista. Molt abans i tot de la mort del dictador, conscients que calia preparar tota la força opositora i propera a les tesis defensades per l'entitat, l'OCB s'atreveix a programar, el 1971, un cicle de 21 conferències sota el títol genèric de "Les Illes Balears cap a un món futur", en el qual hi participaren destacats intel·lectuals del moment d'arreu dels Països Catalans.

Així, el posicionament de l'entitat és exemplarment democràtic i reivindicatiu vers la recuperació de tots els drets i llibertats individuals i col·lectius concultats per la dictadura. Al mateix temps, continua treballant per al reconeixement oficial del català, raó per la qual no dubta a fer part de l'organització dels actes del Congrés de Cultura Catalana a les Balears.

La divisió "autonòmica" de l'Estat espanyol no es va fer amb criteris objectius de necessitat o d'oportunitat, sinó per afeblir les nacions històriques.

Les Balears varen clamar per ser "comunitat històrica" en una de les mobilitzacions més nombroses i ser tractades com les "autonomies" de primera. Al final no va ser així.

El 1977 l'OCB emparà, entre d'altres organitzacions i entitats, la concentració pública sota l'anunciat "Per l'Autonomia", el 29 d'octubre d'aquell any. Més tard, el 1991, també va promoure i coordinà la Plataforma Cívica per l'Autogovern al voltant del manifest "Volem comandar a ca nostra". En aquesta avinentesa es reuní al Teatre Principal de Palma tota la societat civil per clamar a favor del reconeixement de les Balears com a nacionalitat històrica i de les seves reivindicacions nacionals.

VOLEM COMANDAR A CA NOSTRA

Quant a la seva activitat propositiva, l'OCB participà activament en els treballs per elaborar l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears de 1983. Més tard, l'any 1989, promou i signa un acord institucional per

crear la Campanya de Normalització Lingüística, de la qual n'assumeix la secretaria.

I quan es promouen les primeres disposicions legislatives en contra de la progressivitat del coneixement i ús de la llengua pròpia, l'OCB no dubta a mobilitzar la societat mallorquina, i inaugura així les "Diades populars per la llengua i l'autogovern", la primera de les quals se celebra a Palma el mes de maig de 1995. Aquest any, responent a l'"Ordre Rotger" decretada el 1994 –i per la qual, a la pràctica, es liberalitzava l'ensenyament en llengua catalana– es forma una cadena humana multitudinària que féu arribar a la seu del Govern un manifest a favor de la llengua pròpia.

BAUZÁ HA ENEGAT INSTITUCIONALMENT UNA AGRESSIVITAT EXTREMA EN CONTRA DEL CATALÀ I DE LA SEVA CULTURA

El 1996, la plaça Major de Palma va acollir la imatge d'un immens mosaic humà amb la llegenda "Som comunitat històrica", que formaren més de 20.000 persones. La Diada de 1997 es va celebrar, per primera vegada, amb actes coincidents a les quatre illes i els illencs tornaren a demanar un gir radical en l'actuació institucional a favor del català, la millora del sostre competencial autonòmic i el reconeixement d'un estatut d'insularitat.

Aquestes mobilitzacions obtenen un resultat ben positiu: la promulgació, el 1998, del conegut per "Decret de Mínims", que regula l'ús i l'ensenyament de i en llengua catalana en els centres docents no universitaris de les Illes Balears.

Del 2003 al 2007, segona presidència de Jaume Matas, aquestes illes patiren una regressió important quant a l'impuls, a l'ús, al coneixement i al prestigi del català. I l'OCB, per respondre a l'escomesa,

engega una campanya poble a poble, barri a barri: el "SUS Mallorca", un clam potent, porta a porta, boca a orella, que es clou a Palma dia 5 de maig de 2007, a la plaça Major, on més de trenta mil persones reclamen el futur que ens correspon com a país condret, amb cara i ulls.

Amb el "SUS Mallorca", l'OCB inicia un període d'expansió important que la porta a ser present a tots els municipis de Mallorca, bé amb delegació pròpia o a través d'acords amb altres entitats amb qui comparteix objectius. De la mateixa manera, referma i incrementa la presència a les altres illes i les relacions amb la Federació Lull, ens on hi conflueixen, a més de l'OCB, Òmnium Cultural i Acció Cultural del País Valencià.

A aquesta primera gran i intensa campanya la segueix "Un cafè per la Llengua", que prenia com a tema de conversa la llengua, la nostra, la catalana, i se'n parlava naturalment, desmantlant tòpics, apriorismes, prejudicis; vencent desconeixements i reticències. I la darrera gran campanya, "Mallorca m'agrada", que durant els anys 2010 i 2011 omplí Mallorca de *lipdups* que deien fort, clar i català que ens agrada tenir un país amb tots els elements necessaris per seduir, que sedueix força i que pot ser molt més seductor encara si aposta decididament per la cultura, per la formació i pel coneixement, els camins que porten a la llibertat i a la plenitud nacional.

L'arribada a la presidència del Govern de les Illes Balears de José Ramón Bauzá, el juny de 2011, suposa l'inici del període lingüísticament més negre i repressor des de la mort Franco. Bauzá ha creuat clarament la línia vermella que marquen els enunciats de la Llei de Normalització Lingüística, que s'aprovà per unanimitat el 1986. Com a president del Partit Popular de les Illes Balears, trencant el consens mantingut fins aleshores, decretà la substitució lingüística i totes les administracions públiques de

l'arxipèlag governades per aquest partit segueixen disciplinadament aquesta ordre taxativa.

A més, Bauzá ha engegat institucionalment una agressivitat extrema en contra del català i de la seva cultura. I des de l'OCB sempre s'ha mantingut que cap agressió lingüística pot romandre sense resposta, tenint ben present que aquesta contesta ha de ser contundent i inequívoca, i feta des del respecte. Així, el 25 de març del 2011, 50.000 persones ompliren Ciutat per fer un rotund "Sí a la nostra llengua" que ni es pot silenciar ni minimitzar, per molt que ho pretenguin els elements més extremosos del Partit Popular.

I si aquesta potentíssima agressivitat institucional de què parlava no s'havia donat mai en època democràtica, la resposta de la ciutadania de les illes ha estat exemplar per nombrosa, responsable, mantinguda i assenyada. Mai, en la història moderna de les Illes, s'havia vist una resposta tan gran i clamorosa com aquesta de rebuig a una política lingüística, cultural i social tan contrària als nostres interessos.

El balanç dels primers cinquanta anys de l'OCB són força positius. Tots els socis ens en podem sentir molt satisfets: tot i les dificultats econòmiques que pateix ara mateix, continua sent l'entitat civicocultural de referència a l'arxipèlag. Amb Can Alcover d'ambaixador, hem demostrat que val la pena seguir lluitant fins a l'extenuació per l'ànima de les nostres illes.

La perseverança, la tenacitat i la claror d'idees han estat de sempre els tres fars que han guiat l'OCB. D'aquests tres elements n'emergeix la força que ha permès assolir la xifra més alta de socis de tota la seva història i comptar, igualment, amb més delegacions que mai. Aquesta potència constantment impulsiva pot resumir la seva actuació d'ara mateix en un objectiu: presentar els drets

lingüístics dels catalanoparlants com a veritables drets civils. Una finalitat en què s'hi han d'esforçar –i per això s'actua– tant els ciutadans de les Illes Balears i Pitiüses com els dels seus representants polítics.

I LLUITAR AFERRISSADAMENT PERQUÈ
EL DRET A DECIDIR EL NOSTRE FUTUR COM
A POBLE, COM A PAÍS, ENTRI DE PLE EN
ELS DEBATS CÍVICS I POLÍTICS.

Mirant al demà, l'OCB ha de continuar sent l'entitat independent de cap opció política que ha estat sempre, amb l'objectiu ben clar, permanentment connectada amb la realitat i tostemps al servei del país. Continuar esforçant-se per augmentar els suports personals, la xarxa territorial i el gruix de voluntaris i dinamitzadors.

Dissortadament, l'estatus del català a l'arxipèlag no és ni el desitjable ni el que li correspon per ser la llengua històrica i pròpia. Per això, almenys en el futur més immediat, haurà de seguir sent la força sensibilitzadora i mobilitzadora necessària per mantenir enarborat l'estendard de tot allò que ens personalitza com a poble.

Haurà de continuar treballant a fons la conscienciació i la reivindicació sabent de cert que cap esforç no ha estat, ni és, ni serà balder. I lluitar aferrissadament perquè el dret a decidir el nostre futur com a poble, com a país, entri de ple en els debats cívics i polítics.

Una mirada precisa als cinquanta anys de vida ens diuen molt clarament que l'actual realitat sociolingüística de les Illes Balears i Pitiüses seria molt pitjor sense l'acció esforçada de l'OCB.

EL QUADERN GRIS L'EDICIÓ DEFINITIVA

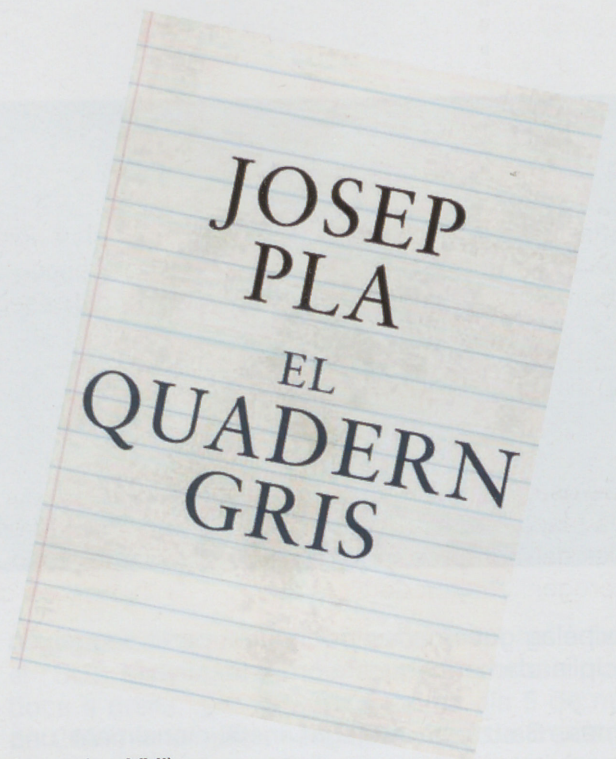
Pere Antoni Pons

Josep Pla

1
El quadern gris, de Josep Pla (Palafrugell, 1897 - Llofriu, 1981), es va publicar el 1966. Va ser el volum inaugural de les monumentals obres completes de l'autor empordanès que, entre aquell any i el 1992, va anar posant en circulació l'editorial Destino. Ben bé des del mateix instant de la seva aparició, *El quadern gris* va esdevenir un clàssic de la literatura catalana. Del segle XX i de tots els temps. Estam parlant, a més a més, d'un clàssic no momificat, viu, valorat per la crítica i l'acadèmia però alhora massivament llegit, i d'una influència constant, expansiva i inesgotable, perfectament perceptible en l'obra de molts escriptors i periodistes catalans i espanyols. Tenint en compte tot això, no deixa de ser esperpèntic, humiliant, simptomàtic de moltes anomalies preocupants, que no haguem disposat fins

ara (ben entrat el segle XXI) d'una edició realment definitiva de l'obra. I definitiva vol dir estrictament fidel a la versió original. Sense els cinc mil errors i errates, per tant, que el llibre ha tengut enquistats des d'aquella llunyana primera edició i que, amb variacions més o menys significatives, s'han anat perpetuant fins avui. ¿Qualcú s'imagina que *La recerca del temps perdut*, de Marcel Proust, o el cicle novel·lístic de Yoknapatawpha, de William Faulkner, o els màgicament inclassificables reculls de contes i assaigs de Jorge Luis Borges haguessin circulat durant prop de cinc dècades en una versió que no es corresponia a l'escripta per l'autor? Ningú s'ho imagina, és clar, perquè és inimaginable. (També és cert, i això convé no oblidar-ho mai, que ni la literatura francesa, ni la nord-americana, ni tampoc la castellana, no han patit en cap moment de la seva història una situació tan adversa, tan fosca, tan criminal, com aquella en què es trobava la literatura catalana durant els anys seixanta, quan el franquisme tot just estava començant a donar algun indici d'obertura –més ben dit, de debilitat– després de més de vint

anys de persecucions totalitàries i d'una voluntat sistemàtica d'opressió i extermini.)

L'encarregat d'elaborar aquesta reedició definitiva d'*El quadern gris* ha estat el filòleg vigatà Narcís Garolera, que ha treballat prenent com a referència el manuscrit original i el text de la segona edició, parcialment supervisat pel mateix Pla juntament amb el seu amic Jordi Pujol i Cofan. Tal com explica Garolera a la introducció del volum, les més de cinc mil esmenes que ha hagut de realitzar són degudes, principalment, a errates tipogràfiques, a males lectures del manuscrit i a ultracorreccions lingüístiques de diversa índole, causades per l'intervencionisme imperdonablement abusiu de certs correctors. A tot això, també s'hi han d'afegir "les inacceptables censures de l'editor", Josep Vergés, motivades de vegades per interessos personals i de vegades per pures qüestions morals. El resultat d'aquesta feina tan exhaustiva i meticulosa, que li ha costat set anys, és un volum que, per dir-ho aviat i sense gaires filigranes, fa molt, molt, molt de goig.

2

No descobriré res si dic que *El quadern gris* constitueix una magnífica porta d'entrada a la vastíssima obra planiana, tan gegantina que sovint sembla inabordable. El mateix Pla ho tenia claríssim, que aquest dietari de joventut reelaborat al llarg dels anys i rematat conscienciosament en la vellesa era la seva credencial més poderosa, el nucli dur de la seva tasca d'escriptor, el pal de paller del nombrós, magmàtic i heterogeni conjunt de títols que, empès per la "diabòlica mania d'escriure" que sempre el va posseir, havia anat confegint des dels anys vint i que, sovint dins els paràmetres de la literatura del jo i sempre sota l'influx embastardit i fructífer del periodisme, incloïa tota classe de papers: reportatges, perfils (o homenots) de figures més o menys rellevants, biografies, relats de viatge, comentaris polítics, articles, reportatges,

aplecs de notes, dietaris personals i etc. Haver-lo triat per encetar les seves Obres Completes ja demostra fins a quin punt Josep Pla donava una importància crucial –central, seminal– és segurament la paraula exacta– a *El quadern gris*.

S'ha escrit molt sobre les enormes diferències que presenta la versió publicada del llibre amb els dos quaderns que un Pla literàriament principiant va confegir durant els anys 1918 i 1919. Les diferències són tan considerables, són tan poques les pàgines d'aquells quaderns juvenils que apareixen a la versió publicada d'*El quadern gris*, que algun estudiós (Jordi Gràcia) ha arribat a qualificar el llibre com una "formidable ficció en format de dietari". El mateix Gràcia va encara més enllà i emparenta l'impuls creatiu amb què Pla va treballar *El quadern gris* al llarg de tota la seva vida amb els impulsos

creatius (i vitals) que Proust va aplicar a la seva "recerca del temps perdut". Gràcia ve a dir que Pla va escriure la seva obra, no apuntant notarialment els fets d'un present que se'n va ni tampoc rescatant amb tot el rigor els fets d'un passat que fa molt de temps que se'n va anar, sinó reinventant en forma d'evocació laboriosa –creativament lliure, doncs– tot un sac de records més o menys reals, fundats, vaporosos o imaginats. I que tot això va dur-ho a terme fent servir les eines del novel·lista, que utilitza els materials de la realitat a favor d'un propòsit literari concret, més que no les eines del dietarista o les del memorialista, que sotmet o emmotlla (almenys en teoria) el propòsit literari a allò que li dicten els materials de la realitat. És possible que això sigui d'aquesta manera. Ara bé: ¿és segur que, en el cas de Pla, no és sempre així? Josep Pla va ser un realista més impur, un

Xocolat Centre

presenta

c/Font i Monteros 18, Palma

www.xocolat.com

www.facebook.com/xocolatcentre

www.facebook.com/espaiXocolat

documentalista més matisable i un memorialista menys fiable (o més inventiu) del que sol indicar el tòpic, i l'operació literària que va desenvolupar tot al llarg de la seva carrera d'escriptor va consistir, per molt que ell digués el contrari, no tant a descriure o a consignar tot el que feia, veia, vivia, pensava, sentia i coneixia, com més aviat a deixar-ne constància tot filtrant-ho a través de la seva personalitat marcadíssima. "És molt més difícil descriure que opinar. Infinitament més. En vista de la qual cosa tothom opina", diu una de les seves frases més citades. És una gran frase, provocadora i plena de veritat i també de sentit comú, però que en el seu cas –igual que en el de la majoria de grans escriptors– només és aplicable a mitges. O relativament. Pla descriu, sí, però és tan bo, tan astut, té una personalitat tan carismàtica i una mirada tan singular i un caràcter tan poderós i inconfusible, i a més a més domina amb tanta destresa tots els recursos de l'idioma –el to, el ritme, la tria de les paraules, de vegades precises, de vegades inopinades–, que totes les seves descripcions funcionen també, o sobretot, com a opinions contundents, com a declaracions íntimes o, si més no, com a expressions d'una visió insubornablement lliure i personal.

En aquest sentit, em sembla evident que Josep Pla és als antípodes d'aquell tipus d'escriptors despresos, deliberadament discrets, o amb una tirada per l'objectivitat, que desapareixen dels seus textos per cedir tot el protagonisme a allò que els seus textos diuen, contenen o descriuen. Fins i tot quan és distant i desmenjat –o més ben dit: especialment quan ho és–, fins i tot quan fa veure que res del que escriu no li va ni li ve –o especialment quan ho fa veure–, Pla hi diu la seva, s'implica, pren partit. En aquest sentit, crec que és interessant apuntar que la mirada de Pla és eminentment empàtica. Fins i tot quan el to està contaminat per un cinisme radical i dissolvent, o quan s'hi ha infiltrat una dosi més o menys virulenta d'ironia, els seus comentaris delaten una comprensió de fons envers el món, el país i la gent amb qui es relaciona, i una actitud diguem-ne de pietat sarcàstica davant els sense sentit, les absurditats i les misèries del món i de la vida. En altres paraules: Pla avalua tot allò que veu i tot allò que viu amb sornegueria i un esperó de mala bava, però mai no ho jutja ni amb despit ni amb rancor. "En aquest país tot és càustic, corrosiu i una mica mediocre, però Gori diu –i assegura– que s'hi està bé".

3

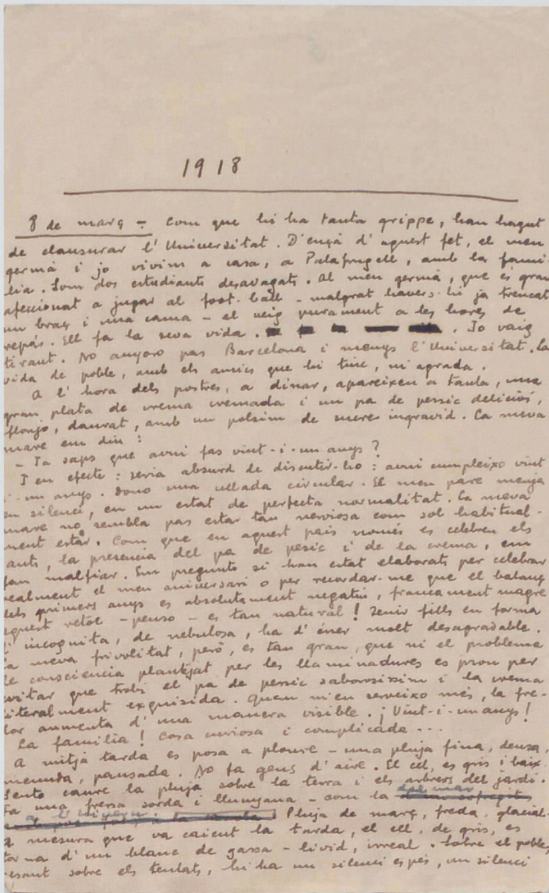
Deixant de banda si els materials que conté varen ser molt o poc ficcionats (és molt possible que sí), i deixant de banda també si el llibre va ser molt o poc reelaborat (és del tot segur que sí, perquè en tenim proves), *El quadern gris* és –es presenta

com– el dietari del jove Josep Pla. I funciona, ni més ni menys, que com un relat de formació. Comença el dia 8 de març de 1918, quan Pla compleix els 21 anys i s'ha reinstal·lat a Palafrugell amb la família perquè la Universitat ha estat clausurada a causa de la grip, i acaba el 15 de novembre de 1919, quan ja ha completat la carrera de Dret, ha clarificat la seva vocació d'escriptor, s'ha ficat dins el periodisme i és a punt de partir cap a París com a corresponal del diari *La Publicidad*. Entre una data i l'altra, el lector assisteix a un desplegament prodigiós –l'adjectiu no és gens hiperbòlic– de virtuosismes literaris. Aquests virtuosismes serveixen per relatar la vida d'un estudiant desvagat i erràtic que a poc a poc va entenent i assumint que la vida adulta no és cosa de broma.

EL QUADERN GRIS ÉS –ES PRESENTA COM–
EL DIETARI DEL JOVE JOSEP PLA. I FUNCIONA,
NI MÉS NI MENYS, QUE COM UN RELAT
DE FORMACIÓ

A la vegada, aquest estudiant conta i deixa constància dels paisatges per on transita, de les persones que coneix i tracta, del que sent i pensa i projecta, i de com va perfilant –donant forma, esmolant i dirigint– la seva cada cop més incontenible vocació literària. És pràcticament impossible resumir o inventariar tots els materials intel·lectuals, anímics, culturals, ideològics, estètics, morals, emocionals i sensorials que conformen *El quadern gris*. Intentar-ho pot tenir, és clar, la seva utilitat. I la seva gràcia. Vet aquí una llista bastant menys extensa del que pot semblar a primer cop d'ull. Les converses de cafè –entre el diàleg filosòfic i el teatre de costums– amb els amics de Palafrugell. Les últimes cuejades de la Gran Guerra –la francofília– i els ecos de l'armistici. Les passejades i les descripcions del mar i de la llum i de la nit i dels sorolls de la vida en un poble català mariner del principi del segle XX.

La passió per la lectura: els moralistes francesos (sobretot Joubert, amb qui comparteix la tirada per les estocades aforístiques i amb qui aprèn a mirar el món des d'una òptica nítida, humanista i escèptica), el mestre Montaigne, Baroja, Ors (i la fascinació tan ambivalent que li suscita), Azorín, Carner, Verdaguer, Nietzsche. Les ensenyances inservibles de la Universitat. Les visites als bordells. El licor, el tabac. Els problemes econòmics de la família. Les frustracions de la joventut, els desconcerts de la joventut, les il·lusions –tractant-se de Pla, la paraula potser és excessiva– de la joventut. La participació a la Penya del Doctor Borralleras a l'Ateneu barcelonès, on comparteix tertúlia amb Pujols, Sagarra, Crexells, Jardí, Ors i tutti quanti.

Les trobades ocasionals amb Junoy, amb Estelrich, el vitalisme esclatant del qual sempre l'admira, el descol·loca i el desborda. Les lliçons literàries d'Alexandre Plana, el seu mentor més amical i valuós, que li ensenya a desnoucentitzar-se, li fa veure que no té sentit escriure apartant-se del geni col·loquial de la llengua i li diu que s'ha de despullar de retòriques inútils, falsament vistoses... L'interès per les proses de Robert Robert, en qui descobreix un precursor. Les invectives contra la cursileria dels poetes atabalats per les mandangues dels Jocs Florals i les abrandades filípiques a favor del professionalisme (una lliçó útil i perdurable: només des del professionalisme més seriós i obstinat és possible de crear una obra veritablement sòlida i potent). El masoquisme insistent (i divertidíssim) amb què és capaç d'autoescarnir-se, de rebaixar-se la vàlua i de treure's mèrit. L'expertesa amb què, invariablement, parli del que parli, sempre tira aigua al vi. El gust sensual amb què descriu els colors i les formes dels paisatges del seu entorn. El detallisme morbós però sovint juganer amb què recrea i transmet la sordidesa i la lletjor de determinats ambients de Barcelona. I (uf!) un llarg, molt llarg, llarguíssim etcètera. En tot cas, tota aquesta temptativa d'inventari –o de resum precipitat– no serveix per donar ni tan sols una imatge aproximada de la vivor amb què, tot al llarg de l'obra, van desplegant-se els detalls d'una vida passada, d'un món perdut, d'uns homes pintorescos,

brillants, ximpls o exemplars, d'un temps que ja no hi és però que encara ressona i és proper i batega.

4

Entre els atractius que presenta El quadern gris, n'hi ha dos de fonamentals, evidents. Òbviament fonamentals i evidents, potser: d'una banda, l'estil; de l'altra, la manera com Pla exposa i analitza la seva construcció com a escriptor. La prosa de Pla, que ell sempre definia com a diàfana i intel·ligible, és molt més sofisticada –més variada, menys monòtona i unívoca– del que aquests dos adjectius amables i populistes inciten a pensar. Enemic de la retòrica, de la literatura diguem-ne literària i de qualsevol índex de preciosisme (“Tinc una tendència invencible a malfiar-me dels que són massa artistes”), l'estil de Pla és clar, comprensible i directe, sí, però alhora és tot el contrari de simple o elemental. Entre altres raons, perquè Pla mai no va sacrificar, rebutjar o descartar cap ni una de les infinites possibilitats expressives de l'idioma.

LA FAMÍLIA ÉS UNA INSTITUCIÓ QUE EXISTEIX.
ÉS UNA ANDRÒMINA SERIOSA I SAGRADA

Poc o gens partidari dels paràgrafs construïts amb una abundància de frases subordinades, expert a utilitzar locucions expressivament taquigràfiques (“Passada la darrera part de la nit al bordell: Paquita”), Pla també pot ser, tanmateix, d'una torrencialitat imponent. Que estira. O que arrossega. Per descomptat que mai no és espès ni perd el control de la prosòdia, però tot al llarg del llibre hi sovintegen els paràgrafs densos, de llarg alè, fulgurants, que vessen de sensualitat pletòrica. Poc donat als barroquismes, és capaç, si així ho creu convenient (o si així li plau), d'enfilars fins a una dotzena d'adjectius sense que li tremoli gens la ploma. L'estil de Pla és, per tant, diàfan i intel·ligible, però ho és d'una manera gens ascètica. Si la prosa de Pla fos un cos (per dir-ho gràficament), no seria gras, però tampoc no seria prim, esquist. Seria, diguem-ho així, robust, musculós i compacte. Aquests contrastos en el tipus de frase i d'estil tenen la seva correspondència en altres tipus de contrast molt típicament planians. Un dels que és més marca de la casa és el que lliga un to i un contingut estrambòticament paradoxals: la naturalitat quotidiana i col·loquial –molt burleta i irreverent, però en el fons seriosa– amb què fa afirmacions de caire transcendental. Aquesta frase n'és un bon exemple: “La família és una institució que existeix. És una andròmina seriosa i sagrada”. Aquesta altra potser és encara millor: “Assegut a la taula, davant d'una blanca, immaculada quartilla, la

UN LLOC IDEAL

PER GAUDIR DE LA SERRA

VINE

AL **CASTELL DE SANT ELM**
UN LLOC INIGUALABLE
PER **DESCOBRIR**

Visites concertades, events
especials i allotjament

Més info:
info@lucusespais.com

ploma a la mà, penso, sovint, que una de les coses més limitades d'aquest món és l'esperança". Un altre dels contrastos planians més definidors és la manera com subverteix –o com se'n riu, o com posa en dubte– el món i la gent que l'envolta a còpia del que semblen pures obvietats: "No es pot pas negar, em sembla, que les muntanyes són ben fetes. Si algú no hi està conforme i dissenteix... va per ell el pollastre. N'hi ha que no estan mai contents". L'altre atractiu essencial d'*El quadern gris* –ja ho

LA MEVA PASSIÓ PER ESCRIURE
ÉS VIVÍSSIMA. EN REALITAT,
NO PENSO EN RES MÉS.

he avançat– és la manera com Pla descriu la seva conversió en l'escriptor que ja serà tota la vida. Com s'esforça per esdevenir l'escriptor que li agradaria ser, que creu que ha de ser. Això és: un escriptor de prosa moderna, que escriu amb claredat, sense recórrer mai al lèxic risible i estantís dels jocsfloralistes, sense exageracions exhibicionistes o pedants, sense caigudes fàcils i frívoles en el manierisme de bijuteria de tants dels seus coetanis. Que escriu, per tant, des de la veracitat (i la veritat) de la llengua real i no des de la impostura de la llengua artificiosa, prefabricada, arcaica, luxosament embalsamada, que era d'ús corrent aleshores. Són molt interessants, en aquest sentit, els passatges en què explica que el català és un instrument literari esmussat, contaminat per una evolució històrica molt difícil, plena d'interferències i d'entrebancs que l'han fet malbé. Un instrument, en conclusió, que s'ha d'esmolat amb urgència. I esmolat-lo vol dir, segons Pla, posar-lo al dia tot renunciant als clixés del moment (una degeneració encartonada i aviciada del model noucentista) i acostar-lo a la llengua del carrer. L'esforç titànic, conscient i programat, de gegant febril empeltat d'artesa implacablement sistemàtic, amb què Pla pren la decisió d'apropiar-se d'aquest instrument, de treballar-lo fins a dominar-lo del tot i així obtenir-ne els resultats que persegueix, és exemplar. Una anècdota defineix molt bé la idea de Pla sobre la relació entre la literatura i la realitat.

Pla conta que un dia va parafrasejar la cèlebre frase d'Èsquil "El mar, somriure innombrable" a un pescador per comprovar l'efecte que li feia. Com que el pescador li va respondre que aquella idea de la mar somrient era un disbarat, una pura niciesia, la reacció de Pla va consistir, no a menysprear el pescador pel seu presumpte primitivisme intel·lectual o per la seva insensibilitat estètica (que és el que segurament hauria fet un Eugeni D'Ors), sinó a desacreditar la frase del clàssic grec tot considerant

la "purament artístic-literària" i, per tant, "fictícia, inservible", "inintel·ligible per als no lletraferits". Naturalment, que Pla fos un enemic acèrrim de les vanitats inflades i buides del món literari i un enemic encara més acèrrim de la literatura falsament literària, vol dir que, com a bon individualista autotèlic i intel·ligent, detestava les collonades inútils i estúpides, però també, sobretot, que es prenia la literatura molt seriosament. Només per les pàgines en què Pla parla de la dificultat d'escriure, i de la passió malaltissament autoexigent que l'ofici d'escriure requereix per acabar donant rèdits d'una certa solidesa i importància, ja seria positiu que tots els autors joves de la literatura catalana llegissin

El quadern gris. "La meva passió per escriure és vivíssima. En realitat, no penso en res més." Hi ha un parell de favors que no ens hauríem de cansar mai d'agrair-li a Josep Pla. El primer és la seva aposta pel professionalisme en una època en què fins i tot l'*amateurisme* més o menys regular i solvent ja semblava prou complicat. I el segon és la seva concepció de la literatura com una aposta a tot o res en una època en què l'animal més freqüent en la fauna literària catalana era l'escriptor dels diumenges a la tarda, resignat i cofoi.

El jove Josep Pla que va començar a escriure (o potser simplement a esbossar) *El quadern gris* era un noi decidit a consagrar la seva vida a una vocació "apassionada, tensa, obsessionant". El vell Josep Pla que va acabar-lo d'escriure (o que el va imaginar i reescriure de cap a cap) era un home que havia duit a terme, sense concessions, aquell projecte vital i literari de joventut. I que, efectivament, tot ho havia donat als llibres: tot ho havia viscut, més ben dit, en funció dels llibres. D'aquella gran aventura biogràfica i literària, El quadern gris n'és alhora la base i la culminació. I ara, per fi, gràcies a la magnífica feina de Narcís Garolera, el podem llegir tal com ens mereixem de llegir-lo. I, sobretot, tal com el llibre mereix ser llegit.

ENTREVISTA A JOSÉ JUAN GUIJARRO

Martí Martorell

L'any passat vaig ser convidat a la V Nit de Cinema a la Fresca, feta el 26 de juny a l'IES Son Pacs de Palma, un sopar anual que fins enguany ha congregat les famílies dels alumnes amb els professors per veure els curtmetratges realitzats per a l'assignatura que imparteix José Juan Guijarro, també alma mater d'aquest esdeveniment. Una vegada finalitzada la sessió, m'hi vaig acostar i li vaig comentar que m'agradaria fer-li una entrevista perquè explicàs per a aquesta publicació com havia arribat a combinar docència i cinema i, a la vegada, suscitar entre l'alumnat l'amor pel llenguatge audiovisual.

LA MEVA PASSIÓ PER ESCRIURE
ÉS VIVÍSSIMA. EN REALITAT,
NO PENSO EN RES MÉS.

P. Com et presentaries?

R. Vaig néixer a Palma fa cinquanta anys i vaig estudiar Filologia Hispànica la Universitat de les Illes Balears. La passió pel cinema em ve de petit, quan em duïen a veure pel·lícules a les sales amb tota la família.

P. I els teus referents?

R. De petit el cinema nord-americà, després ja vaig anar descobrint el cinema europeu i d'altres cinematografies. I com a director, John Ford i Centaures del desert com a obra de referència. Conec, però no em diu gaire cosa, el cinema asiàtic.

Per l'època que vaig viure, som completament autodidacte i he arribat a la conclusió que és necessari veure molt de cinema per poder posar-te darrere la càmera com a director.

P. I quan passes a la pràctica de fer cinema?

R. Quan tenia entre 15 i 16 anys vaig agafar gust per fer rodatges amb una càmera super-8. Li havies de donar corda i calia fer el muntatge en directe amb una sola bobina. Vaig continuar així un cert temps, fins que el curs 1991-1992 hi va haver la possibilitat

de tenir una càmera a l'institut de Son Pacs. A més, gràcies a dos projectes educatius d'aquella època, es va poder posar en marxa l'assignatura Taller de Cinema, quan encara el ministeri, concretament

la secció Renovació Pedagògica, te n'havia de donar permís: amb un programa vaig poder anar a Ciudad Real a rebre classes per preparar-me encara més en l'àmbit d'ensenyament de cinema i amb l'altre el centre va rebre material audiovisual prou bo per a aquell temps (ordinadors amb targeta de vídeo). L'assignatura estava pensada per fer un curtmetratge com a pràctica: així va començar tot.

P. I ben aviat els curtmetratges varen començar a tenir prestigi.

R. Sí... El 1995 el curtmetratge *Fast Forward. FFWD* va aconseguir el primer premi de la convocatòria de Cinema Jove. Vist des del present, puc dir que qualche cosa segurament hem fet bé, perquè hem rebut més guardons, fins i tot d'àmbit internacional. De fet, per petició dels pares, vàrem començar a organitzar les nits de cinema, perquè volien veure els curtmetratges que protagonitzaven sos fills i que, a més, rebien premis.

I reconec que aquests tipus de reconeixements són necessaris, perquè el suport que hi ha des de l'administració és ben nul.

P. I els alumnes, com els involucres en l'assignatura?

R. Per començar, he de dir que és una assignatura que reclamen molts d'alumnes, fins al punt que n'hi ha més de vint, la qual cosa complica molt els rodatges. A més a més, sempre els faig sortir tots en pantalla, perquè també sàpiguen què és actuar. Darrerament cercam que els curtmetratges tenguin un sentit pedagògic que, quan jo començava, no hi eren tan presents.

Ara bé, es pot córrer el perill de fer obres basades de manera exclusiva en l'anorèxia, l'assetjament escolar..., i per això has de jugar amb altres elements perquè també siguin interessants visualment.

Aquests darrers anys, una experiència molt positiva va ser fer el rodatge conjunt de *Quan les pedres parlaven* amb el CEIP Mestre Colom de Bunyola, perquè vàrem incorporar per primera vegada infants de Primària.

Sempre, però, vull que els alumnes siguin realistes, que no pensin que per sortir i participar en els curts ja han començat una carrera d'actor, perquè som conscient que és un perill que s'enlairin massa. I és un plaer quan, anys després, et topes amb qualche antic alumne que et comenta que recorda de bon grat l'experiència d'haver fet aquesta assignatura: no tan sols des de davant la pantalla, sinó que també arriben a conèixer com es fa un rodatge i el llenguatge cinematogràfic. En aquest sentit, consider, necessari no, obligatori, que en els plans educatius s'incorpori l'estudi de com funciona el llenguatge de les imatges, com un altre idioma.

Des del punt de vista docent, crec que és necessari que el professor que es dedica a fer cinema als instituts en tenguin molta vocació, perquè absorbeix molt i passes hores i més hores davant l'ordinador muntant i corregint escenes.

Fins aquí l'extracte d'una hora llarga de conversa agradable. Si encara l'administració no li dóna suport, esperem que els premis i reconeixements l'incentivin a continuar fent una assignatura que a poc a poc hauria de tenir més presència a la resta de centres d'ensenyament i que no quedi simplement com un reflex d'allò que hauria de ser però no és. Mentrestant, mirau i gaudiu curtmetratges com l'esmentada *Quan les pedres parlaven*, *Silencis* o *Nuredduna*.

Llibres de tots els països catalans

Llibres infantils i joguines

Llibres de text

Música, pel·lícules i jocs d'ordinador en català

Servei de llibres estrangers

Carrer d'en Rubí, 5
 Tel. i Fax: 971 71 38 21
 07002 Palma (Mallorca)
 quart_creixent@quartcreixent.cat
 www.quartcreixent.cat

UNA IMATGE, UNA HISTÒRIA

Per conèixer el passat els historiadors han fet servir majoritàriament fonts escrites que es consideraven prou fiables. Pel contrari altres testimonis com és el cas de les fotografies no mereixien la mateixa confiança. Els documents fotogràfics son molt abundants des de que va aparèixer aquesta tècnica

dels testimonis escrits que de ser capaços de detectar la informació fiable que puguin aportar les fotografies. Una llarga tradició i experiència en el anàlisi crític dels textos escrits i una escassa experiència en el camp de la lectura de les imatges, és una de els causes d'aquesta poca atenció a la informació històrica que aporten les fotografies.

per captar la realitat i, més des de principis de segle XX, amb la popularització de l'us de les màquines fotogràfiques instantànies. Malgrat els nombrosos documents fotogràfics que es conserven, els investigadors de la història es senten molt més segurs encara de poder controlar la subjectivitat

L'ús de les fotografies com a font històrica, més enllà de la funció purament il·lustrativa o ornamental, és relativament recent i cal encara millorar els instruments i tècniques per poder extreure la informació que ens aporten sobre el passat. Actualment l'historiador no pot caure ni en una confiança absoluta en l'objectivitat de la fotografia ni tampoc negar radicalment el seu valor documental.

Si la importància de la fotografia com a document històric és un tema controvertit, més consens trobem sobre el seu valor com a instrument didàctic. La imatge juga un paper molt important en la nostra societat i els joves estan acostumats a veure imatges. Per això un objectiu de la nostra educació ha de ser el formar-los per comprendre els seus significats. Mentre que per a l'historiador la possibilitat que d'una imatge es derivin diferents lectures pot ser motiu de desconfiança, per a l'educador aquesta diversitat de sentits pot ser un fet positiu i una oportunitat per desenvolupar el sentit crític dels alumnes. La fotografia pot suposar una aproximació a la realitat diferent a la que tenim

a través dels textos. En el nostre cas, per exemple, sens dubte és diferent la informació que podem obtenir veient fotografies d'aules organitzades d'acord amb el sistema de l'Escola Activa que la que podem tenir d'aquest moviment a partir de la lectura dels autors que presenten els principis teòrics de l'activisme.

Les fotografies poden fonamentar processos cognitius complementaris o alternatius a les informacions verbals que són molt dominants al nostre sistema educatiu actual. No es tracta, però, de substituir el text per la imatge en la comunicació educativa. Si l'historiador ha de complementar i ponderar la informació que es pot obtenir de les fotografies amb la que aporten altres fonts, el docent ha de fer veure als seus alumnes que els discursos fotogràfics són complementaris als discursos textuals. S'ha d'evitar una equívoca identificació entre fotografia i realitat objectiva.

La utilització educativa de la fotografia ha de construir un complex joc de xarxes de significació, fent intervenir la informació aportada per altres fonts. En lloc de transmetre la creença que la fotografia ho diu tot, hem de partir de la premissa que "no diu res" i que s'ha d'interpretar i llegir per establir el significat. Però alhora la fotografia permet també induir i propiciar noves lectures de la resta de fonts.

Els membres del Grup d'Estudis d'Història de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears portem des del 2007 desenvolupant diversos projectes de recerca que han rebut finançament públic a convocatòries competitives per investigar l'ús de la fotografia com a font per a la investigació en història de l'educació.

El nostre objectiu ha estat reflexionar sobre els aspectes conceptuals i metodològics que permeten a l'historiador utilitzar aquestes fonts fotogràfiques i al mateix temps explorar el seu ús en investigacions

concretes sobre espais i temps de la història de l'educació. En la nostra recerca hem pretès superar l'ús purament il·lustratiu de les fotografies per buscar el seu significat com a fonts històriques.

Al mateix temps hem volgut explorar les possibilitats que les fotografies poden tenir per innovar l'ensenyament de les disciplines relacionades amb la història de l'educació. Aquesta línia d'investigació ens ha portat també a plantejar el tema de la importància de les fonts fotogràfiques com valuós patrimoni històric i a explorar les problemàtiques que envolten la seva conservació. Amb aquesta finalitat hem emprès actuacions de divulgació relacionades amb la utilització de la fotografia per recuperar la memòria històrica d'alguns centres escolars de Mallorca i d'altres moviments i fets històrics relacionats amb l'educació. Es pot posar com exemple d'aquestes activitats la participació en la recopilació, estudi i divulgació dels fons documentals de centres educatius de Palma com L'Escola Annexa a la Normal o de L'Escola Graduada. També ens hem ocupat dels testimonis fotogràfics d'altres fenòmens educatius com és el cas de l'escoltisme a Mallorca o de les colònies escolars.

La recerca sobre les possibilitats didàctiques de la fotografia aplicada a l'ensenyament de la història l'hem desenvolupada amb el suport de l'ICE de la Universitat de les Illes Balears a dos programes de innovació educativa els cursos 2011-2012 i 2012-2013. El primer d'aquests projectes consistia en la confecció d'un entorn d'autoaprenentatge que pogués consultar-se en la plataforma Moodle i que pogués utilitzar-se en diferents assignatures dels estudis d'educació social, pedagogia i magisteri.

El seu objectiu va ser el de confeccionar una base de dades de fotografies relacionades amb la història de l'educació acompanyades de una guia interpretativa. El segon projecte ha consistit en la confecció i exposició, a partir de la recerca del grup i la del dels nostres alumnes, d'un conjunt de panells que sota el títol genèric de "Una imatge, una història" pretén donar a conèixer fotografies històriques relacionades amb els esdeveniments educatius, explicant la seva significació i context històric.

L'exposició, ubicada a l'Edifici Guillem Cifre de Colonya de la UIB, ha presentat de forma successiva els distints plafons al llarg del curs 2012-13. Partint del poder evocador de la imatge, la comunitat universitària ha pogut apropar-se a alguns moments del nostre passat educatiu.

La història d'institucions com l'asil de Natxaret, les escoles racionalistes de Menorca, o L'Escolania de

UNA IMATGE, UNA HISTÒRIA

Milers de fotografies ens apropen visualment al que ha estat el passat educatiu de les Illes Balears. Amb aquesta exposició, integrada per diferents plafons, us oferim una selecció d'imatges de diversos períodes, amb un recorregut pels moments, els esdeveniments i els espais més representatius de la nostra història de l'educació contemporània.

Coordinació: Francesca Comas Rubí, Pere Fullana Puigserver, Xavier Motilla Salas i Bernat Sureda Garcia (Grup d'Estudis d'Història de l'Educació, Universitat de les Illes Balears).

La selecció, l'anàlisi i la presentació de les fotografies

que integren els plafons d'aquesta exposició l'ha realitzat el Grup d'Estudis d'Història de l'Educació, amb el finançament de la Universitat de les Illes Balears (Projecte d'innovació docent 2012-2013, ICE), de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, de la Comunitat Europea i del fons FEDER (grups competitiu), i en el marc del projecte «Inventario y estudio de las colecciones de fuentes fotográficas para la historia de la educación en Mallorca (1939-1990)», EDU2011-23831, finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació en el marc del Pla Nacional R+D+i 2008-2011.

UNA IMATGE, UNA HISTÒRIA

Escolania de Lluç, entre la doctrina, la música i la pedagogia

Grup de «lluçants» de Lluç escenificant una activitat de cant coral davant la façana de la basílica, c. 1940. Autoria: Desconeguda. Procedència: Arxiu de la Col·legiata de Lluç.

La primera referència documentada que palesa l'existència dels primers «sis minyons» que canten a la Mare de Déu de Lluç data de l'any 1539. En alguns llibres de comptes pretèrits datats a partir de l'any 1515, coincidint amb el priorat de Mn. Gabriel Vaquer, ja consta el concepte de manutenció d'alguns nens. En una acta col·legial del 22 d'abril de l'any 1573 s'estableixen per primera vegada uns criteris d'aptitud i de

selecció a l'hora d'acceptar nous «minyons» per acompanyar el servei de la missa i formar part del grup de nens cantors. S'explicita també que aquests nens seleccionats, a més de formar-se en la pràctica del cant, ho faran també en l'àmbit de les lletres i de la doctrina cristiana. Aquests tres àmbits formatius (musical, religiós i humanístic) seran el segell distintiu del Col·legi de Lluç fins a dia d'avui.

Alumnes de l'Escolania de Lluç en el transcurso d'una classe, c. 1960. Autoria: Desconeguda. Procedència: Arxiu de la Col·legiata de Lluç.

El nivell musical de l'escolania augmenta considerablement als segles XVII i XVIII. Aquest fet es deu eminentment a la major competència i capacitat del nou professorat i a la introducció alhora de nous repertoris, molts de producció pròpia, i instruments per a l'acompanyament del cant. Destaca l'afiorament d'un gran nombre de compositors, cantants i instrumentistes provinents de Lluç i que crearan escola arreu de Mallorca. El pas tradicional de la formació en la doctrina cristiana, i essent el monestir un seminari menor

des de l'arribada dels Missioners dels Sagrats Cors l'any 1892, encaminarà a molts nens cap a la vida monàstica. Són poques, en canvi, les referències a la qualitat de la tasca formativa en matèries instrumentals i humanístiques fins ben entrat el segle XX. A dia d'avui l'escola està reconeguda com a centre d'ensenyament primari, secundari i grau elemental de música. Des de l'any 2006 admet la incorporació de nenes a la formació i s'accepta l'alternativa de règim extern al tradicional internat.

GRUP D'ESTUDIS D'HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ UIB
Plató elaborat per Llorenç Gelabert

Universitat de les Illes Balears

Edifici Guillem Cifre

Lluc, s'han donat a conèixer a través de fotografies antigues, moltes d'elles inèdites fins ara. Altres temàtiques com els orígens de l'escultisme a Mallorca, les colònies escolars de l'Ajuntament de Maó a inicis del segle XX, la graduació de l'ensenyament, la introducció de mètodes d'Escola Nova com el de Jaques-Dalcroze, la joguina en la història de la infància, les primeres cooperatives escolars a Balears, el nacional-catolicisme a l'escola, l'educació física o les excursions escolars s'han exposat, o s'exposaran al llarg dels propers mesos, en forma de plafons a l'edifici on s'hi troba la Facultat d'Educació, amb l'objectiu que els alumnes d'aquesta, i la resta de la comunitat universitària, coneguin quelcom del nostre passat educatiu.

En definitiva, aquest projecte d'innovació docent s'ha desenvolupat amb l'objectiu de difondre alguns coneixements històrico-educatius entre la nostra comunitat universitària, a través d'un projecte coordinat entre professors que imparteixen matèries amb competències històrico-educatives, i amb la participació tant de l'alumnat de les mateixes com d'altres professors interessats en el tema. També ha volgut sensibilitzar envers el valor patrimonial de la fotografia i la necessitat del seu estudi i conservació. Per la coordinació d'alguns dels plafons hem comptat amb la col·laboració de Llorenç Gelabert Gual i Pere Capella Simó.

Per més informació.

Comas, F. (coord). L'escola annexa : 175 anys de formació pràctica de mestres a les Illes Balears (1835-2010) . Palma de Mallorca: Ed. Lleonard Muntaner.

Comas Rubí, F.; Motilla Salas, X.; Sureda García, B.

«Reptes, perspectives i possibilitats del patrimoni fotogràfic digital per a la història i el museïsm educatiu». En: Revista Educació i Cultura, núm. 22, 2011. Págs. 7-20, 2010.

Comas, F.; Oliver, J. (coord). L'Escola Graduada de Palma. Cent Anys aprenent (1912-2012). Palma de Mallorca: Ed. Lleonard Muntaner, 2012.

Comas, F.; Motilla, X.; Sureda, B. (2012). Fotografia i Història de l'educació. Iconografia de la modernització educativa, Palma, Lleonard Muntaner. URL: <http://llull.uib.es/articles/1977232.15439/1.PDF>

Comas Rubí, F.; Motilla Salas, X.; Sureda García, B., «Elementos patrimoniales para la creación de un entorno virtual de autoaprendizaje». Boletín Informativo de la SEPHE, nº 7, gener, 2012, p. 40-45

**Francesca Comas Rubí; Pere Fullana Puigserver;
Xavier Motilla Salas; Bernat Sureda García.**

Grup d'Estudis d'Història de l'Educació de la UIB.

Aquest article s'ha fet en el marc del projecte «inventari i estudi de les col·leccions de fonts fotogràfiques per a la història de l'educació a mallorca (1939-1990)», edu2011-23.831, amb finançament del ministeri de ciència i innovació en el marc del pla nacional i + d + i 2008-2011. el grup d'estudis d'història de l'educació (universitat de les illes balears), ha rebut el patrocini de la comunitat autònoma de les illes balears i concretament de la direcció general de recerca, desenvolupament tecnològic i innovació de la conselleria d'innovació, interior i justícia, i el cofinançament amb fons feder.

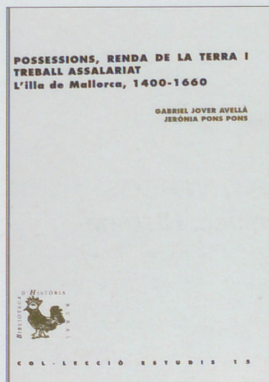

**PAYERAS, Llorenç
FALCONER, Jaume.**
*Els formatges
tradicionals a les Illes
Balears.*
Editorial Rapit book,
2012. 184 pàg.

Un llibre dedicat a la descripció de la producció de formatge, difícil de definir per la riquesa de matisos i de mirades. Parla fonamentalment de la producció de formatge tradicional a l'arxipèlag, amb les seves variants i les seves tradicions particulars.

Els autors, coneguts per les seves incursions en el terreny de les races autòctones, les plantes i altres components de la realitat insular, ara ens introdueixen en el món de la llet, l'artesania d'elaboració del formatge tradicional, les tècniques, l'instrumental i el virtuosisme d'un producte que té un aire alquímic. La producció de formatge esdevé un referent cultural que conjuga la pagesia, la ramaderia, l'artesania i l'art, per oferir-se com un producte senzill, però selecte.

S'analitza amb detall la producció a Mallorca, Menorca i les Pitiüses, i es completa amb un glossari que arrodoneix l'obra. L'obra està elaborada fonamentalment a partir d'un treball minuciós de camp, on els autors demostren que coneixen profundament el tema que tracten, i ho enriqueixen amb imatges que reforcen la paraula escrita. En definitiva es tracta d'una aportació rellevant a la cultura de l'artesania alimentària de les Illes Balears, una cultura que ha generat un llenguatge propi, ric i variat, i ha acompanyat l'home balear durant la història. P. F.

JOVER AVELLÀ, Gabriel
*Possessions, renda de
la terra i treball assalariat.
L'illa de Mallorca,
1400-1660.*
Documenta Universitària,
Girona 2012. 367 pàg.

El llibre planteja el debat sobre el capitalisme agrari a Mallorca, a partir de l'acumulació de terres des del final del segle XIV. Els autors ens presenten un treball que havien iniciat en equip feia algun temps i que conforma els dos primers capítols de l'obra.

Es tracta de capítols dedicats a l'acumulació de terres i de la hisenda, el primer sobre la Casa Ballester, de Manacor, i, el segon dedicat a la del Comte d'Aiamans. Segueixen, encara, tres capítols més, tots del professor Gabriel Jover, dedicats a la formació de les possessions i l'expansió cerealícola al Llevant de Mallorca; la intensificació del cultiu, demanda de treball i salaris a les possessions cerealícoles, i, finalment, sobre el triomf de la renda de la terra.

En conjunt analitzen alguns dels trets fundacionals de l'estructura agrària i alguns dels eixos de la consolidació d'aquesta estructura durant els segles XVI i XVII. El llibre, editat i promogut des de l'Associació d'Història Rural i del Centre de Recerca d'Història Rural, recull la investigació de dos historiadors mallorquins que treballen fora dels àmbits acadèmics de les Illes Balears i compartiren un temps de formació a la Universitat de les Illes Balears, durant la dècada dels vuitanta. P. F.

VOLS SER BLAUET?

A L'ESCOLANIA DE LLUC
COMBINARÀS ELS ESTUDIS
ESCOLARS AMB ELS
MUSICALS.

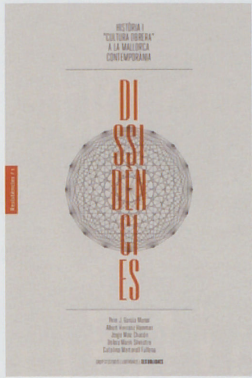
SI VOLS FORMAR PART
D'UNA DE LES ESCOLANIES
MÉS ANTIGUES D'EUROPA,
ESTUDIAR EN UN CENTRE
DE QUALITAT, TOCAR
UN INSTRUMENT,
DIVERTIR-TE, VIURE I
CONVIURE EN UN ENTORN
ÚNIC QUE ÉS PATRIMONI
DE LA HUMANITAT...

**T'ESPERAM
A L'ESCOLANIA
DE LLUC**

Informació i inscripcions per al
curs 2013-2014:
escolanialluc@escolanialluc.net
971 87 15 25
670 720 000

Fes-te amic nostre

AUTORS DIVERSOS
Dissidències. Història i "Cultura Obrera" a la Mallorca contemporània.
 Mallorca, Grup d'Estudis Llibertaris Els Oblidats i Transitant, 2013.

Nou llibre del Grup d'Estudis Llibertaris Els Oblidats. Aquesta vegada ens presenten un recull d'articles apareguts anteriorment en la publicació bimensual Cultura Obrera. Els articles apareixen ordenats per capítols que tracten diferents qüestions de la Mallorca contemporània i que sobretot afecten les classes obreres i populars de l'illa. Hi podem trobar capítols dedicats a la dona, a la cultura i educació anarquista, a les revoltes i protestes del vuit-cents i nou-cents, a lluites sindicals, vagues, etc.

Molts dels punts que es treballen al llibre apareixen per primer cop estudiats i posats a debat. A partir d'aquest llibre hom es podrà adonar de la vitalitat de la qual gaudí el moviment obrer a les Illes i més concretament hi trobarà analitzat el moviment llibertari. Com a prova del camí llaurat pels anarquistes durant prop de dos-cents anys, al final de cada capítol el lector pot observar un seguit de textos escrits pels homes i dones d'aquell temps en els quals, a través dels seus òrgans de premsa, exposaren el seu malestar i la seva utopia cap a un món més just i igualitari. La compilació d'aquests articles en format llibre surt al carrer després que la publicació Cultura Obrera (quarta època, 2004-2012) deixés de publicar-se en el seu cinquantè número al final de 2012.

Catalina Martorell Fullana

HERRANZ, Albert
Así era Santa Catalina.
 Palma, Ed. Tempora, 2013.

Llibre de fotografies sobre una de les barriades populars més conegudes de Ciutat, el barri de Santa Catalina i es Jonquet.

L'autor ha recopilat més de 150 fotografies sobre aquest indret i s'hi pot observar l'evolució que ha patit. Aquests últims anys els cataliners i jonqueters han vist que els interessos econòmics han canviat la seva fisonomia d'antany.

Aquest llibre recupera la història d'una zona de fora murades poblada per mariners i pescadors, i més tard per nombroses famílies obreres que s'instal·laren al barri per treballar a les noves fàbriques. Les fotografies ens apropen a conèixer el món dels seus veïns i veïnes.

Catalina Martorell Fullana

bri Restaurant

Cuina sana i mediterrània • menú vegetarià i per a celíacs • neutre en emissions • saló privat

Reina Maria Cristina, 9 - Palma - www.brirestaurant.com

Juan José Negreira Parets
Menorca 1936
 Violencia, represión y muerte

NEGREIRA, Juan.
Menorca 1936. Violencia, Represión y Muerte.
 Leonard Muntaner,
 Palma, 2013.

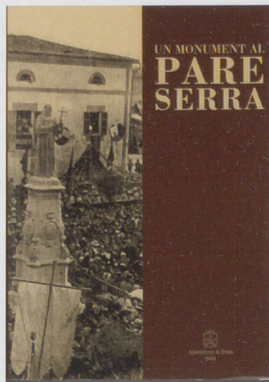
L'historiador Juan Negreira ens presenta un treball dur, carregat de violència i mort, de l'horror d'uns mesos a una petita illa del Mediterrani. Menorca 1936 és el relat, minuciós i acurat, dels fets repressius i tacats de sang dels primers mesos de guerra civil a l'illa.

Així, el llibre analitza com es va gestar la sublevació el juliol de 1936 i com els militars lleials a la república aconseguiren frenar aquest cop d'estat. A partir d'aquí, l'obra s'endinsa dins una espiral molt detallada del que fou la repressió indiscriminada –que afectà els dos bàndols– que s'establí a l'illa fins que al final de 1936, el coronel José Brandaris aconseguí posar fi a la situació.

A més, el llibre compta amb diversos apèndixs amb les memòries del falangista Carlos Guerrero, les fitxes de tots els assassinats en època republicana i els militars encausats tant per republicans com per nacionals, fossin o no assassinats.

En fi, un llibre que des de la cruesa dels fets ens ajuda a posar llum a un període de la història de Menorca en el qual poca gent ha gosat entrar, un període clau que ha estat objecte de molta especulació i de justificacions absurdes per part d'historiadors interessats.

Pere J. Garcia Munar

TORRENS NICOLAU, Francesc.
Un monument al Pare Serra. Ajuntament de Petra 2013, 355 pàgs.

En el marc de la commemoració del 300 aniversari del naixement del Pare Serra, l'Ajuntament de Petra ha publicat un manuscrit original de mossèn Francesc Torrens que recollia la crònica de l'erecció, a Petra, el 1913, del monument dedicat a Fra Juníper Serra. El manuscrit va ser redactat per l'erudit petrer i promotor del segon centenari juniperià, en castellà, amb fotografies i dibuixos d'època, amb la intenció de fer memòria de la recuperació històrica del missioner de Califòrnia. Cent anys després, l'Ajuntament ha editat un CD amb la versió original del manuscrit, amb el text i les imatges, que acompanya el volum en paper. Per altra banda, Miquel Quetglas Ensenyat n'ha fet la traducció al català i Pere Fullana Puigserver hi ha col·laborat amb un estudi introductori. El contingut del llibre esdevé avui alguna cosa més que una font per accedir a la Mallorca del començament del segle XX, concretament al marc del 1913. Com un reserva que ha madurat el contingut avui té vida pròpia i esdevé un relat d'un gran interès per conèixer una gent i una circumstància, els detalls dels quals ens permeten observar detalls i components del passat portadors de vida.

Mossèn Francesc Torrens, seguint l'estil dels cronistes antics, reconstrueix l'itinerari temporal que transcorre entre el descobriment de la figura del Pare Serra i la necessitat de divulgar-lo entre els seus contemporanis; la idea de dedicar-li una estàtua; l'estratègia per aconseguir finançament; l'encàrrec a l'escultor Guillem Galmés; la posada de la primera pedra i la posterior inauguració del monument al Pare Serra. La festa, que es va fer coincidir amb una Pelegrinació de Terciàries Franciscans provinents de totes les viles de Mallorca i de Palma, concentrà prop de deu mil visitants a Petra, vinguts en carruatge i en tren, acompanyant les primeres autoritats eclesiàstiques i civils, un mosaic que ens permet observar un moment i un temps talment com si es tractés d'un documental. P.F.

Foto-lleug
gestió de color
LONES
publicitat

offset

disseny gràfic
retolació
GRAN FORMAT

IMPRESSIÓ

web2print edicions
DIGITAL qualitat

taller gràfic

Som impressors!

Seguiu-nos i obteniu grans avantatges

 tallergrafic

 @tallergrafic

Subscriu-t'hi!

Tenim la millor oferta de suplementes dels àmbits de l'educació, l'emprenedoria, la cultura...

Play	AraCiència
AraTú	AraEmprenem
AraCriatures	AraLlegim